

Analiza strukture izvoza najvećih hrvatskih izvoznih poduzeća

Čok, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:374957>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-16**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Trgovina i međunarodno poslovanje

**ANALIZA STRUKTURE IZVOZA NAJVEĆIH
HRVATSKIH IZVOZNIH PODUZEĆA**

Diplomski rad

Ena Čok, 0068526268

Mentor: dr. sc. Maja Bašić

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Trgovina i međunarodno poslovanje

**ANALIZA STRUKTURE IZVOZA NAJVEĆIH
HRVATSKIH IZVOZNIH PODUZEĆA**

**ANALYSIS OF EXPORT STRUCTURE OF THE
LARGEST CROATIAN EXPORT COMPANIES**

Diplomski rad

Ena Čok, 0068526268

Mentor: dr. sc. Maja Bašić

Zagreb, rujan 2020.

Ena Čok

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Studentica:

U Zagrebu, 16.09.2020.

(potpis)

Sažetak i ključne riječi

Prvi dio ovog rada objašnjava definiciju međunarodne ekonomije općenito, dok se drugi dio isključivo orijentira na izvoz. Cilj svake zemlje je da se njezina bogatstva iskorištavaju pa samim time i izvoze što uspješnije, tako da se poveća proizvodnja, zaposlenost i standard života. Povećanje izvoza pridonosi stvaranju novih radnih mjesta, povećanju deviznih rezervi i rastu bruto domaćeg proizvoda. Prema podacima časopisa „The Economist“ (2019), postotak izvoza u svjetskom BDP-u postupno se smanjuje. Pod nekim pretpostavkama, prognozira se da će tijekom jednog desetljeća pasti s 28% svjetskog BDP-a na 23%. Sukladno teorijskim dijelom, provedena je analiza strukture izvoza tristo najvećih hrvatskih izvoznih poduzeća u promatranom razdoblju od 2005. do 2015. godine. Istraživanjem navedenih podataka o izvozu, analiziraju se sve važne kategorije potrebne za donošenje zaključka o strukturi izvoza u Hrvatskoj za promatrani period. Izvoznici su prvo razvrstani po djelatnostima i industrijama u koje spadaju, što dovodi do zaključka da su prerađivačka industrija, trgovina, transport i skladištenje i turizam industrije u koje spada najveći broj promatranih izvoznika. Nakon toga je analizirana zaposlenost u 2015. godini, koja pokazuje da „Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda“ (prerađivačka industrija) zauzima prvo mjesto. Analiza lokacije pokazuje da među svim županijama najveći izvoz ostvaruje Grad Zagreb, što dovodi do zaključka da se velika koncentracija poduzeća nalazi na području metropole. Kada su u pitanju operativni prihodi i prihodi od prodaje u inozemstvu, više od 60% promatranih izvoznika spada u prerađivačku industriju, stoga ona ima i najveći utjecaj na prihode u ukupnom izvozu. Za potrebe analize koriste se sekundarni izvori podataka, dostupni u bazi Amadeus (2005.- 2015.). Osim iz baze Amadeus, prikazuju se i podatci iz ostalih javno dostupnih i bibliografskih baza, a za izračune i izradu tablica i grafova koristi se Excel program. Prilikom pisanja rada koristile su se metode analize, sinteze i deskripcije, a pri analizi podataka i metode deskriptivne i inferencijalne statistike.

Ključne riječi: Izvoz, međunarodna trgovina, trendovi u trgovini, hrvatski izvoznici.

Summary and keywords

The first part of this paper explains the definition of the international economy in general, while the second part is oriented only on exports, as a part of international trade which is critical component of the economy. The goal of each country is to export any resources that they may have, as successfully as possible, so that production, employment and living standards can increase. Increase in export contributes to more job positions, higher production and higher living standard. According to the magazine „The Economist“ (2019), the percentage of exports in world GDP is gradually decreasing. Some models project for the global GDP to fall from 28% to 23% in a decade. In accordance with the theoretical part, there will be an analysis of three hundred largest Croatian exporters in the period of 2005-2015. That data on export will bring a conclusion about the structure of exports in Croatia for an observed period. Exporters are classified by the industry in which they fall, leading to the conclusion that the manufacturing, trade, transport and storage and tourism are the industries in which the most influent in Croatia in observed time. Employment analysis leads to the conclusion that in 2015, "Production of Chemicals and Chemical Products" (manufacturing) ranks first. Analysis of the location shows that almost half of the exports are located in the City of Zagreb, which leads to the conclusion that big concentration of companies is located in the area of the metropolis. When it comes to operating and export revenues, more than 60% of the exporters belongs to the manufacturing industry, therefore it has the greatest impact on revenues in total exports. Secondary data sources used in the paper are available in the Amadeus database for the period 2005-2015. Excel has been used for calculations and the creation of tables and graphs. Methods of analysis, synthesis, and descriptive methods are used in the writing of the paper, and descriptive and inferential statistics are used in the analysis of the data.

Keywords: export, international trade, trade trends, Croatian exports

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Cilj i predmet rada	1
1.2.	Struktura i sadržaj rada	1
1.3.	Metode istraživanja i izvori podataka.....	2
2.	MEĐUNARODNA TRGOVINA I NJENI UČINCI NA GOSPODARSTVO	3
2.1.	Definicija i značaj međunarodne trgovine.....	3
2.1.1.	Svjetska trgovinska organizacija.....	4
2.1.2.	Međunarodni monetarni fond.....	4
2.1.3.	Svjetska banka.....	5
2.2.	Učinci međunarodne trgovine na gospodarski rast i razvoj	5
2.2.1.	Učinak otvorenosti gospodarstva i izravnih inozemnih ulaganja na gospodarski rast	6
2.2.2.	Učinak trgovine na domaćinstva i blagostanje.....	7
2.3.	Teorija komparativnih prednosti	8
2.3.1.	Definicija i pretpostavke modela komparativnih prednosti	8
2.3.2.	Relativne cijene i tečaj kao faktor konkurentnosti	9
2.3.3.	Izražena komparativna prednost Republike Hrvatske za 2018. godinu	10
3.	IZVOZ KAO STRATEGIJA NASTUPA NA INOZEMNOM TRŽIŠTU	14
3.1.	Definicija nastupa na inozemnom tržištu	14
3.1.1.	Neizravan (indirektni) izvoz na inozemnom tržištu.....	14
3.1.2.	Izravan (direktni) izvoz na inozemnom tržištu	15
3.2.	Dinamika i struktura globalnog izvoza.....	16
3.2.1.	Najveći globalni izvoznici.....	16
3.3.	Dinamika i struktura izvoza zemalja članica Europske Unije.....	17
3.3.1.	Trgovina unutar Europske Unije (EU-28).....	17

3.3.2.	Trgovina zemalja članica EU s ostatkom svijeta	19
3.4.	Izvozni trendovi Republike Hrvatske	22
3.4.1.	Izvoz Republike Hrvatske u razdoblju od 2010.-2018.....	22
3.4.2.	Trend izvoza Republike Hrvatske proizvoda prema djelatnostima	24
3.4.3.	Najvažniji trgovinski partneri Republike Hrvatske u 2018. godini	26
4.	ISTRAŽIVANJE ANALIZE STRUKTURE IZVOZA 300 NAJVEĆIH HRVATSKIH IZVOZNIKA	28
4.1.	Ciljevi i metode istraživanja	28
4.2.	Rezultati istraživanja	29
4.2.1.	Vrste djelatnosti kojima se bave analizirani izvoznici	29
4.2.2.	Zaposlenost.....	31
4.2.3.	Lokacija.....	34
4.2.4.	Operativni prihod	36
4.2.5.	Prihod od prodaje u inozemstvu.....	38
4.2.6.	Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za prerađivačku industriju i trgovinu.....	39
4.2.7.	Broj poduzeća u korporaciji	41
4.2.8.	Postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu	43
4.2.9.	Omjer prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda.....	44
4.3.	Interpretacija rezultata i zaključak istraživanja	45
5.	ZAKLJUČAK.....	47
	Popis literature	48
	Popis tablica.....	52
	Popis grafova	53

1. UVOD

1.1. Cilj i predmet rada

Tema teorijskog dijela ovoga rada je međunarodna trgovina, a grana međunarodne trgovine na koju je rad najviše orijentiran je izvoz. Ova gospodarska aktivnost se definira kao skup razmjene dobara i usluga jedne zemlje s ostatkom svijeta. Države koje sudjeluju u međunarodnoj razmjeni dobara se međusobno razlikuju te se samim time specijaliziraju u različite vrste proizvodnje te uvoze one u nedostatku.

Ovaj rad je isključivo orijentiran na izvoz i izvozne trendove, a istraživački dio ovog rada prikazuje, objašnjava, analizira, te praktično potkrepljuje teorijski dio s detaljnom analizom izvoza Hrvatske u promatranom periodu. Izvoz ima veliku važnost te se smatra jednim od najznačajnijih i najbrže rastućih aktivnosti u međunarodnoj ekonomiji. Skoro svaka zemlja je u određenoj razini ovisna o uvozu i izvozu iz drugih zemalja. Ako neka država ima relativno jeftinije resurse za proizvodnju nekog dobra, ona će ga proizvoditi više te će taj višak plasirati na tržište drugih država s ciljem da zaradi i zauzme određenu poziciju na stranom tržištu. S druge strane, uvozom se nadoknađuje nedostatak resursa koji su na domaćem tržištu ili u nedostatku ili ih niti nema.¹ Analiza uključuje istraživanjem svih važnih kategorija potrebnih za donošenje zaključka o strukturi izvoza u Hrvatskoj za promatrani period od 2005. do 2015. godine.

1.2. Struktura i sadržaj rada

Rad je podijeljen na pet poglavlja. U prvom poglavlju prikazan je predmet i cilj rada, te metode i izvori podataka, zaključno sa strukturom i sadržajem. Drugo poglavlje uvodi u definiciju i utjecaj međunarodne trgovine na gospodarski rast i razvoj te objašnjava teoriju komparativnih prednosti. Treće poglavlje detaljnije izdvaja izvoz kao jednu od najbitnijih strategija nastupa na inozemnom tržištu. U trećem poglavlju su također objašnjene dinamika i struktura globalnog izvoza, izvoza zemalja članica Europske unije, te hrvatskog

¹ Andrijanić, I., (2001): Vanjska trgovina kako poslovati s inozemstvom, Zagreb, str. 16.

izvoza. Četvrto poglavlje, ujedno i najvažnije poglavlje, detaljno donosi analizu strukture izvoza najvećih hrvatskih izvoznika. Na kraju ovog poglavlja interpretirani su podaci te je donesen zaključak istraživanja.

1.3. Metode istraživanja i izvori podataka

U svrhu izrade diplomskog rada koristila se domaća i inozemna literatura koja se sastoji od znanstvenih članaka i knjiga.

Za potrebe analize koriste se sekundarni izvori podataka dostupni u bazi Amadeus za period 2005.- 2015. godine. Osim iz baze Amadeus, prikazuju se i podaci iz ostalih javno dostupnih i bibliografskih baza (Državni zavod za statistiku). Za izračun ete izradu grafova i tablica korišten je Excel program. Prilikom pisanja rada koriste se metode analize, sinteze i deskripcije, a pri analizi podataka i metode deskriptivne i inferencijalne statistike.

2. MEĐUNARODNA TRGOVINA I NJENI UČINCI NA GOSPODARSTVO

2.1. Definicija i značaj međunarodne trgovine

„Međunarodna ekonomija je znanstvena disciplina koja se bavi zakonitostima koje utječu na optimalnu alokaciju resursa radi zadovoljenja ljudskih potreba. Pod resursima podrazumijevamo proizvode, usluge, rad, kapital, novac, devize, informacije i tehnologiju. Međunarodna ekonomska razmjena se dijeli na realnu i monetarnu teoriju međunarodne ekonomske razmjene. Realna teorija međunarodne razmjene obuhvaća mikroekonomske aspekte teorije vanjske trgovine dok monetarna teorija razmatra makroekonomske aspekte vanjske trgovine.“² Dok se međunarodna ekonomija bavi zakonima, međunarodno poslovanje (engl. *International Business*) je aktivnost koja se bavi i trgovinskom razmjenom i investicijskim poslovima što ih obavljaju gospodarski subjekti (fizičke i pravne osobe) preko inozemnih državnih granica odnosno na inozemnom tržištu.

„Vanjska trgovina sastavni je dio međunarodnog poslovanja. Ona označava ukupnost razmjene jedne zemlje s drugim zemljama i razvija se usporedno s razvojem proizvodnih snaga pojedinih zemalja i poboljšanjem životnog standarda. Tako je vanjska trgovina postala društveno nužna, bez obzira na to potiče li ju ostvarivanje profita ili društveni interes, odnosno sudjeluju li u njoj zemlje s različitim društvenim, političkim i gospodarskim uređenjima. U užem smislu vanjska trgovina obuhvaća samo promet robe između gospodarskih subjekata iz različitih zemalja, pa je predmet vanjskotrgovinske razmjene samo ona roba koja prelazi državnu granicu, odnosno carinsku crtu jedne ili više zemalja. U širem smislu vanjska trgovina, uz međunarodnu robnu razmjenu, obuhvaća i razmjenu gospodarskih usluga (tzv. „nevidljivi izvoz i uvoz“), promet kapitala, promet ljudi (turistički promet) i prijenos vijesti (telekomunikacijski promet).“³

U međunarodnoj trgovini pojavljuju se tri bitne međunarodne institucije vezane uz unaprjeđivanje i usklađivanje poslovanja u međunarodnoj trgovini na globalnom planu.

² Babić, M., Babić, A. (2003), Međunarodna ekonomija, str. 9.

³ Ibid.

Najznačajnije međunarodne trgovinske institucije su: Svjetska trgovinska organizacija, Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka.

2.1.1. Svjetska trgovinska organizacija

Svjetska trgovinska organizacija (*World Trade Organisation – WTO*) je međunarodna organizacija koja predstavlja zakonodavni i institucionalni okvir multilateralnog trgovinskog sustava carina i razmjena robama, uslugama i intelektualnog vlasništva. Sjedište se nalazi u Ženevi, a ukupno broji 161 državu članicu. U sklopu ove organizacije, vlade država članica pregovaraju o trgovinskim sporazumima te rješavaju trgovinske sporove. Također i upravlja sustavom zakona u trgovini.⁴

Postoji nekoliko definicija svjetske trgovinske organizacije. To je prvenstveno organizacija koja se bavi razvitkom sustava otvorene trgovine, podupiranjem postizanja efektivnijeg rasta proizvodnje dobara koje bi potencijalno vodilo do pune zaposlenosti, a onda i bržeg rasta životnog standarda u zemljama članicama. Također, u sklopu organizacije se sastavljaju vlade država članica te pregovaraju o trgovinskim sporazumima i rješavaju trgovinske sporove. Zaključak je da je Svjetska trgovinska organizacija mjesto gdje vlade država članica rješavaju međusobne trgovinske probleme.⁵

2.1.2. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund*) osnovan u prosincu 1945. godine, organizacija je koja broji 189 zemalja članica. Dugoročno radi na poticanju globalne monetarne suradnje, olakšavanju međunarodne trgovine, te smanjenju siromaštva širom svijeta.⁶

Glavni zadatak MMF-a je osiguravanje stabilnosti međunarodnog monetarnog sustava - sustava deviznih tečajeva i međunarodnih plaćanja koji omogućava zemljama (i njihovim građanima) međusobne transakcije. Konačni cilj MMF-a je osigurati stabilnost

⁴ https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm, pristupljeno 01.06.2020.

⁵ Ibid,

⁶ <https://www.imf.org/en/About>, preuzeto 01.06.2020.

međunarodnog monetarnog sustava, a to čini na tri načina: praćenje globalne ekonomije i ekonomija zemalja članica, pomaganje zemljama s teškoćama u platnoj bilanci i pružanje praktične pomoći članovima.⁷

2.1.3. Svjetska banka

Druga institucija nastala kao rezultat Bretton Woodske konferencije bila je Međunarodna banka za obnovu i razvoj, koja je poslije nazvana Svjetska banka (*World Bank Group - WB*). Svjetska banka osnovana je 1944. godine, a danas ima 189 država članica. Svaku zemlju članicu predstavlja njezin ministar financija, a skupa čine odbor guvernera. Guverneri su konačni donositelji zakona u Svjetskoj banci koji se sastaju jednom godišnje na sastancima vijeća guvernera Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda.⁸

Svjetska banka prvenstveno pruža zajmove s niskim kamatama te potpore zemljama u razvoju. Podržava širok spektar ulaganja u područjima poput obrazovanja, zdravstva, javne uprave, infrastrukture, razvoja financijskog i privatnog sektora, poljoprivrede te upravljanja okolišem i prirodnim resursima. Neki projekti sufinanciraju se od strane vlade i drugih multilateralnih institucija, komercijalnih bankama, izvožno-kreditnih agencija i investitora iz privatnog sektora. Također osigurava ili olakšava financiranje kroz partnerstva s povjerljivim fondovima i sa bilateralnim i multilateralnim donatorima.⁹

2.2. Učinci međunarodne trgovine na gospodarski rast i razvoj

Porast količine proizvodnih faktora dovodi do gospodarskog rasta neke države, te ovisno o tome da li su faktori usmjereni na proizvodnju izvoznih ili uvoznih dobara, pomiče krivulju proizvodnih mogućnosti dalje od nule i time utječe na međunarodnu razmjenu. Ako porast količine proizvodnih faktora dovede do rasta proizvodnje i izvoza i izvozne i uvozne robe za isti postotak, onda se taj rast naziva neutralni rast. Ako dođe do brže proizvodnje

⁷ <https://www.imf.org/en/About>, 01.06.2020.

⁸ <https://www.worldbank.org/en/about/leadership>, preuzeto 01.06.2020.

⁹ <https://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>, 01.06.2020.

izvozne od uvozne robe, tada se taj rast naziva izvozno usmjereni rast, a ako *output* izvozne robe raste, a *output* uvozne robe pada, tada dolazi do ultra izvozno rasta. S druge strane, ako dođe do brže proizvodnje uvozne od izvozne robe, tada se taj rast naziva uvozno usmjereni rast, a ako *output* uvozne robe raste, a *output* izvozne pada, tada dolazi do ultra uvoznog rasta.¹⁰

2.2.1. Učinak otvorenosti gospodarstva i izravnih inozemnih ulaganja na gospodarski rast

Teorije kroz ekonomsku povijest najbolje objašnjavaju raspravu o tome da li postoji veza između međunarodne ekonomije, brzine gospodarskog rasta i otvorenosti gospodarstva, snazi i smjeru utjecaja, a često i vrsti simultanih ovisnosti, ili ipak ne postoji. Da bi uopće mogli testirati postojanje ovisnosti potrebno je prvo izmjeriti i kvantificirati stopu otvorenosti pojedinih zemalja. Otvorenost gospodarstva pokazuje involviranost neke države u međunarodne tokove roba i kapitala. Pošto je pojam sam po sebi većini ekonomista dobro poznat, ipak definiranje različitih stupnjeva otvorenosti ponekad dovodi do različitih zaključaka. „Novije teorije rasta“ tvrde kako ekonomije otvorene za trgovinu potiču brži rast bruto domaćeg proizvoda preko pozitivnog učinka otvorenosti na porast investicija i bržu razmjenu tehnološkog znanja. Ove pozitivne strane otvorenih trgovinskih sustava dovode do zaključka da bi svu daljnju energiju ekonomista trebalo usmjeriti upravo na akcije s kojima se jača otvorenost te potiče brži gospodarski rast, umjesto na samu regresiju stope rasta u odnosu na neki od indikatora otvorenosti sistema. “Nove teorije rasta” usmjerene su na identificiranje kanala na mikrorazini, koji dovode do jače otvorenosti, a samim time i do bržeg rasta tj. bržeg transfera znanja, tehnologije i sličnog.¹¹

Veza između inozemnih izravnih ulaganja, izvoza i gospodarskog rasta važno je pitanje među istraživačima na području međunarodne ekonomije. Ispitivanje tog odnosa još je važnije za zemlje u razvoju, s obzirom na potrebe ekonomskog razvoja i osmišljavanje adekvatnih mjera kojima bi se ostvario rast. Snažna uloga izvoza kao jednog od važnijih čimbenika koji uvelike utječe na gospodarski rast potječe još iz klasičnih teorija o trgovini,

¹⁰ Grgić, M., Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus, str. 80.

¹¹ Lovrinčević, Ž. i Mikulić, D. (2000), Rast, međunarodna trgovina i otvorenost gospodarstva, Ekonomski pregled, str. 1075.-1095.

dok u posljednjih tridesetak godina, u novijim teorijama izvoza, naglašeno je da je razmjena uslugama rasla većom brzinom od razmjene dobara. Noviji teorijski modeli koji govore o važnosti endogenih faktora za ekonomski rast omogućili su uključivanje međunarodnih izravnih ulaganja u analizu kao jedne od komponenti rasta. Inozemna izravna ulaganja predstavljaju poseban oblik kapitala zato što podrazumijevaju dugoročnu zainteresiranost, kao i neki udio u vlasništvu koji osigurava pravo glasa i pravo sudjelovanja u upravljanju tvrtkom. Zaključak koji iz toga proizlazi je da ti učinci pozitivno utječu na gospodarski rast i razvoj zbog priljeva svježeg kapitala i drugih potencijalnih prelijevanja koja ovise o apsorpcijskom kapacitetu države primateljice.¹²

Provedenim istraživanjem dokazana je vrlo statistički bitna veza između trgovine dobara, priljeva izravnih inozemnih ulaganja i gospodarskog rasta u Republici Hrvatskoj. Ograničenja istraživanju pronalaze se u primijenjenoj metodi istraživanja kojom je dokazana jednosmjerna povezanost između varijabli, no nije ispitana njihova međuovisnost odnosno uzročnost. Rezultati ovih istraživanja novijih teorija se mogu iskoristiti u svrhu donošenja odgovarajućih politika za privlačenje inozemnih ulaganja koje vode do novih strategija rasta i razvoja malih otvorenih gospodarstava poput Republike Hrvatske.¹³

2.2.2. Učinak trgovine na domaćinstva i blagostanje

Kada neka država počne trgovati sa inozemstvom, potražnja i ponuda u tom gospodarstvu počinju se mijenjati. Reagiranjem lokalnog tržišta cijene se mijenjaju. Takvo mijenjanje cijena ima značajan utjecaj na domaćinstva (kao potrošače i kao one koji ostvaruju osobni dohodak). Dakle, trgovina ima utjecaj na svakoga jer su tržišta međusobno povezana, pa uvoz i izvoz indirektno utječu na sve cijene u gospodarstvu, uključujući i one u sektorima u kojima se ne trguje.¹⁴

Većina studija usmjerena je na kanal prihoda. Pokušavaju približno izračunati utjecaj trgovine na blagostanje promatrajući koliko mjesečnih plaća mogu kupiti koristeći kao referencu promjenjive cijene fiksne košarice dobara. Ovaj pristup je problematičan jer ne

¹² Franc, S. (2017), Izvoz, inozemna izravna ulaganja i ekonomski rast u Republici Hrvatskoj, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 313

¹³ Ibid, str, 314

¹⁴ <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>, preuzeto 01.06.2020.

uzima u obzir povećanje blagostanja zbog potrošnje raznolikih proizvoda i zataškava složena pitanja distribucije, poput činjenice da siromašni i bogati pojedinci konzumiraju različite košarice tako da imaju drugačiju korist od promjena u relativnim cijenama.¹⁵

Studije koje proučavaju utjecaj trgovine na blagostanje trebale bi se detaljnije oslanjati na podatke o cijenama, potrošnji i zaradi. Atkin i koautori koriste bogat skup podataka iz Meksika i otkrivaju da je dolazak globalnih trgovačkih lanaca doveo do smanjenja dohotka tradicionalnih radnika u maloprodajnom sektoru te je malo utjecao na prosječne dohotke ili zaposlenost na razini općine. To je dovelo do nižih troškova života i za bogata i za siromašna kućanstva. Kao što vidimo, sve dohodovne skupine imaju neto pozitivan učinak blagostanja, no ta su poboljšanja regresivna. Bogatija kućanstva dobivaju proporcionalno više (oko 2,5% više od siromašnih kućanstva). Dokazi iz drugih zemalja potvrđuju da ovo nije jedini slučaj.¹⁶

2.3. Teorija komparativnih prednosti

2.3.1. Definicija i pretpostavke modela komparativnih prednosti

U dijelu Davida Ricarda „On principles of Political Economy and Taxation“ razvijena je jedna od teorija komparativnih prednosti koja je u to vrijeme bila jedina teorija oko koje su se više-manje slagali svi ekonomisti.¹⁷ Ova teorija komparativne prednosti kaže da bi se svaka zemlja trebala specijalizirati u proizvodnji dobara koje je u mogućnosti proizvoditi uz niže troškove od drugih, te da će se od njih obogatiti. S druge strane, ako neka zemlja ima relativno visoke troškove proizvodnje nekog dobra, onda bi ga trebala uvoziti.¹⁸ Zaključak je da međunarodna razmjena itekako ima utjecaja na sve države jer specijalizacijom proizvodnje pojedinih dobara te uvozom ostalih proizvoda, država može doseći puno veće prihode kao i imati puno manje troškove.¹⁹

¹⁵ <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>, preuzeto 01.06.2020.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Negishi, T., (2001): *Developments of International Trade Theory*, *Advices in Japanese Business and Economics 2*, Springer Japan, str 21.

¹⁸ A.Samuelson, P., D.Nordhaus, W., (2010), *Ekonomija*, Zagreb, str. 341.

¹⁹ Reić, Z., Mihaljević Kosor, M., Šimić, V. (2017), *Ekonomija*, Ekonomski fakultet Split, str 265.

Ovaj model međunarodne trgovine ima sljedeće pretpostavke. Prva pretpostavka kaže da je količina raspoloživih proizvodnih resursa te u svim promatranim državama identična. Također, faktori proizvodnje su savršeno pokretni između regija unutar neke države, ali i savršeno nepokretni između država i kontinenta. To dovodi do zaključka da su cijene faktora proizvodnje iste između svih vrsta industrija unutar neke države. Nadalje, rad je jedini faktor proizvodnje u proizvodnom procesu. Kada je riječ o razini tehnologije, ona je različita između država te se ne mijenja. Krivulja ponude je savršeno elastična, što je posljedica toga da su troškovi u proizvodnji su stalno jednaki. Unutarnji i vanjski troškovi prijevoza su jednaki nuli te ne postoje carinske i necarinske prepreke u trgovini. Na posljetku, u ovom modelu se promatraju samo dvije države i dva proizvoda, te je pretpostavljena puna zaposlenost i savršena konkurencija.²⁰

2.3.2. Relativne cijene i tečaj kao faktor konkurentnosti

U klasičnom dvosektorskom modelu ekonomije devizni tečaj igra veliku ulogu u određivanju komparativnih prednosti određene zemlje. Devizni tečaj označuje cijenu jedne jedinice stranog novca izražene u jedinicama domaćeg novca. Rast deviznog tečaja znači nominalnu deprecijaciju domaće valute, dok pad deviznog tečaja znači aprecijaciju domaće valute ili porast njezine vrijednosti.²¹ Svaki rast cijena na domaćem tržištu izravno utječe na povećanje ukupnih troškova proizvodnje mjerenih utroškom rada, ali i deviznim tečajem pošto je riječ o otvorenom gospodarstvu gdje tečaj direktno povezuje tržišta međunarodne razmjene. Svaka aprecijacija domaće valute utječe na smanjenje komparativnih prednosti države čija je valuta aprecirala. Jednako tome, svaka deprecijacija domaće valute povećava komparativne prednosti države čija je valuta deprecirala. Ovaj mehanizam odvija se kroz rast i pad relativnih cijena uvoznih i izvoznih dobara već ovisno o smjeru kretanja tečaja domaće valute. Država s najmanjim oportunitetnim troškom u proizvodnji jednog dobra će u skladu s navedenom teorijom imati komparativnu prednost u proizvodnji tog dobra, odnosno komparativnu manjkavost u drugom dobru.²²

²⁰ Matić, B. (2016), Međunarodno poslovanje, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 7.

²¹ Grgić, M., Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus, str. 30.

²² Jošić, M. (2008), Specijalistički poslijediplomski rad, Struktura vanjske trgovine i komparativne prednosti Republike Hrvatske, Ekonomski fakultet u Zagrebu, str. 10.

Relativni odnos cijena prati se kroz nominalni i realni (devizni) tečaj. U Hrvatskoj vrijedi direktno notiranje tečaja, odnosno kaže se da jedna jedinica strane valute vrijedi n jedinica domaće valute. Devizni tečaj je vrlo bitan čimbenik ekonomske politike jer djeluje i na uvozne i na izvozne cijene istovremeno, za razliku od carina ili drugih vanjsko-trgovinskih barijera koje djeluju u jednom smjeru ovisno o tome je li riječ o uvoznom ili izvoznom efektu. Nominalni tečaj definira se kao odnos domaćih i stranih cijena tj. kao

$$R = P / P^*$$

Gdje je:

R – devizni tečaj

P - domaća razina cijena

P^* - strana razina cijena

dok realni tečaj uzima u obzir i stupanj inflacije π odnosno očekivane promjene cijene u nadolazećem razdoblju. U slučaju da je domaća inflacija veća od strane, tada bi domaća valuta trebala deprecirati u odnosu na drugu valutu za razliku u stopi inflacije. Ako se tečaj ne usklađuje s inflacijom tada realni tečaj odstupa od nominalnog. U Hrvatskoj se provodi politika upravljano plivajućeg tečajnog sustava koji je zapravo fiksni tečaj iako ga centralna banka (HNB) ne brani niti određuje granice obrane. Uslijed fiksnog nominalnog tečaja i prisutne inflacije ispod 5% prisutna je realna aprecijacija domaće valute kune koja najviše šteti onima koji izvoze a najviše pridonosi onima koji uvoze. Nominalni tečaj kune je relativno stabilan jer je većina vanjsko-trgovinske politike povezana za euro čije su oscilacije relativno male u odnosu na druge svjetske valute.²³

2.3.3. Izražena komparativna prednost Republike Hrvatske za 2018. godinu

Među najpoznatijim indeksima kada je u pitanju komparativna prednost je „Indeks izražene komparativne prednosti“ (RCA - Revealed Comparative Advantage). Bela Balassa je pokazao da se pomoću podataka o trgovinskim tokovima može doći do pokazatelja izražene komparativne prednosti, odnosno u kojim proizvodima ili

²³ Jošić, M. (2008), Specijalistički poslijediplomski rad, Struktura vanjske trgovine i komparativne prednosti Republike Hrvatske, Ekonomski fakultet u Zagrebu, str. 45.-46.

industrijama neka zemlja iskazuje komparativnu prednost ne ulazeći u sve moguće razloge koji su odredili tu prednost.²⁴ Balassa govori kako se rezultati indeksa izražene komparativne prednosti vrijednosti mogu koristiti za otkrivanje komparativne prednosti pojedine države.²⁵

Indeks izražene komparativne prednosti računa se na sljedeći način:

$$RCA_{ij}^t = \frac{\frac{X_{ij}^t}{X_{iw}^t}}{\frac{\sum_{i=1}^n X_{ij}^t}{\sum_{i=1}^n X_{iw}^t}}$$

Gdje je:

RCA_{ij}^t - izražena komparativna prednost u godini t

X_{ij}^t - izvoz proizvoda i zemlje j u godini t

X_{iw}^t - izvoz proizvoda iz svih zemalja svijeta u godini t

$\sum_{i=1}^n X_{ij}^t$ - ukupan izvoz svih proizvoda zemlje j u godini t

$\sum_{i=1}^n X_{iw}^t$ - ukupan izvoz svih proizvoda svih zemalja svijeta u godini t

$T \in [2001, 2006]$ ²⁶

Koeficijent RCA_{ij} je pokazatelj izražene komparativne prednosti sektora u ukupnom izvozu. Rezultat se računa kao omjer izvoza proizvoda i proizvedenog u zemlji j i ukupnog izvoza zemlje j u promatranoj godini t . Ako je rezultat veći od 1, onda ta promatrana zemlja ima izražene komparativne prednosti u izvozu promatrane robe. S druge strane, ako je rezultat manji od 1, onda se može zaključiti da je promatrana roba u nedostatku

²⁴ Grgić, M., Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus, str. 146.

²⁵ Balassa, B. (1965), Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage. The Manchester School of Economic and Social Studies, Vol. 119, str. 93.-123.

²⁶ Balassa, B. (1978), Export and economic growth, Journal of Development Economics, North-Holland Publishing Company, No. 5, str. 203.

komparativne prednosti te će ju zemlja vjerovatno uvesti. Rezultatima ovog omjera prikazuje se gospodarsko stanje zemlje i tržišni potencijal pojedinih proizvoda. Zemlje sa sličnim RCA indeksom imaju visoko intenzivnu bilateralnu razmjenu izuzev uključenosti intragranske razmjene.²⁷

Tablica 1: RCA indeks Hrvatske za 2018. godinu

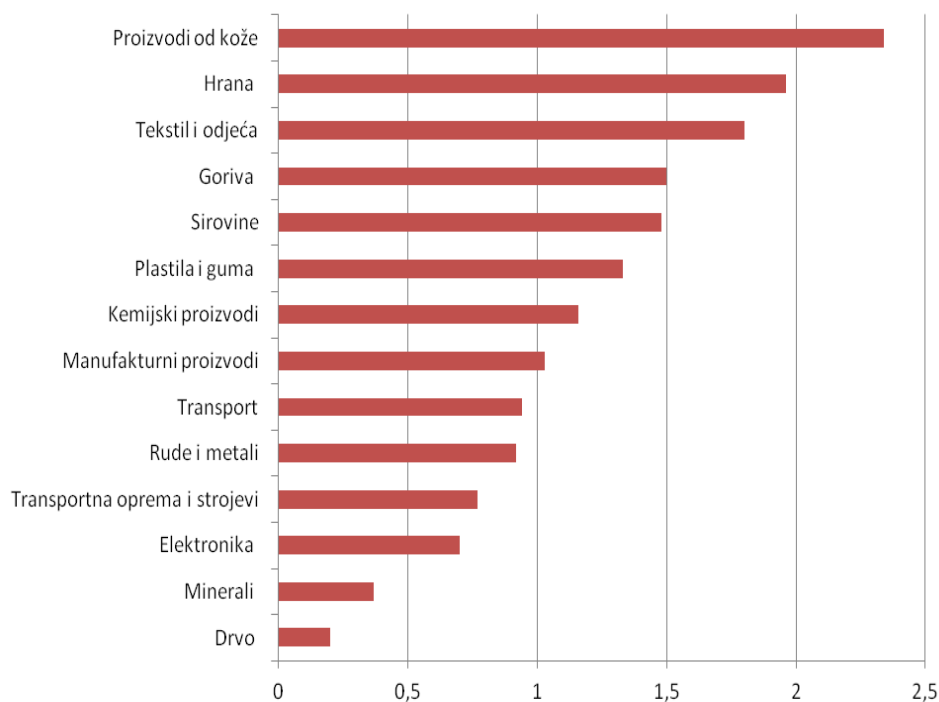
	<i>RCA</i>
Proizvodi od kože	2,34
Hrana	1,96
Tekstil i odjeća	1,80
Goriva	1,50
Sirovine	1,48
Plastika i guma	1,33
Kemijski proizvodi	1,16
Manufakturni proizvodi	1,03
Transport	0,94
Rude i metali	0,92
Transportna oprema i strojevi	0,77
Elektronika	0,70
Minerali	0,37
Drvo	0,20

²⁷ Stojanov, D., Bezić, H., Galović, T. (2011), Izvozna konkurentnos Primorsko -goranske županije, str. 38

Izvor: <https://data.worldbank.org/>,

https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Product/50-63_TextCloth, pristupljeno 04.06.2020.

Graf 1: RCA indeks po robnim sektorima Hrvatske u 2018. godini

Izvor: <https://data.worldbank.org/>,

https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Product/50-63_TextCloth, pristupljeno 04.06.2020.

Najveću vrijednost RCA indeksa Hrvatska je imala u sektoru *Proizvodi od kože* (RCA=2,34), zatim *Hrana* (RCA=1,96), *Tekstil i odjeća* (RCA=1,80), *Goriva* (RCA=1,50), *Sirovine* (RCA=1,48), *Plastika i guma* (RCA=1,33), *Kemijski proizvodi* (RCA=1,16) te *Manufakturni proizvodi* (RCA=1,03). Ove su vrijednosti veće od 1, što znači da Republika Hrvatska ima izražene komparativne prednosti u ovim industrijama. U ostalim industrijama evidentan je nedostatak komparativne prednosti u izvozu konkretne robe. Na ovaj način, može se dobiti uvid o perspektivi i potencijalu vanjskotrgovinske razmjene određene države.

3. IZVOZ KAO STRATEGIJA NASTUPA NA INOZEMNOM TRŽIŠTU

3.1. Definicija nastupa na inozemnom tržištu

Izvoz je jedan od najvažnijih oblika izlaska poduzeća na tržišta izvan svojih granica, a uz to je najjednostavniji, najjeftiniji i najlakši oblik izlaska na strana tržišta. Moglo bi se reći da on najmanje smeta ostalim poslovnim operacijama, te je najmanje rizičan u usporedbi s ostalim oblicima nastupa na inozemno tržište. Još jedna u nizu pozitivnih strana izvoza je ta da je izvoz često i dugoročno isplativ oblik nastupa na tim tržištima. Organizacijski gledano, poduzeće može samo obavljati izvoz robe koju proizvodi ili to može prepustiti nekoj neovisnoj tvrtki u svojoj zemlji. U prvom slučaju govorimo o izravnom (direktnom) izvozu, a u drugom o neizravnom (indirektnom) izvozu.²⁸

3.1.1. Neizravan (indirektni) izvoz na inozemnom tržištu

Kada poduzeće u procesu izvoza svojih proizvoda na strano tržište koristi usluge drugih tj. vanjskih organizacija koje su neovisne o njemu, onda se to zove neizravan (indirektni) izvoz. Takve vanjske organizacije se zovu posredničkim.²⁹ To poduzeće koje izvozi robu, nije direktan izvoznik robe, već svoju robu prodaje ili predaje posredničkoj organizaciji ili poduzeću, koje preuzima obavljanje svih zadataka te sve popratne rizike u vezi s ostvarenjem vanjskotrgovinskog posla umjesto njega.³⁰

Prva prednost ovog načina izlaska na tržišta je da posrednik obavlja sve poslove obrade i istraživanja tržišta, te na taj način, koristeći se uhodanom posredničkom organizacijom, domaći proizvođač nema navedene troškove. Najveća prednost neizravnog nastupa na stranom tržištu je u tome da posredničko poduzeće preuzima sve rizike i potencijalne probleme koji se mogu dogoditi u procesu trgovine. S druge strane, glavni nedostatak neizravnog nastupa na inozemnom tržištu je taj da domaći proizvođač robe ne sudjeluje

²⁸ Matic, B. (2016), Međunarodno poslovanje, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 213.

²⁹ Ibid., str 214.

³⁰ Grgić, M., Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus, str. 99.

aktivno u procesu prodaje svojeg proizvoda na željenim tržištima, te na taj način ne može neposredno utjecati na razvijanje prodaje svojih proizvoda u inozemstvu. Vlasnik na taj način ne može prezentirati prednosti i kvalitetu svojih proizvoda, a samim time niti samostalno tražiti nove kupce te voditi brigu o stalnim kupcima.³¹

3.1.2. Izravan (direktni) izvoz na inozemnom tržištu

Kada domaći proizvođač direktno prodaje i izvozi svoje proizvode kupcu na stranom tržištu, te se stvarni prijenos robe i zarade događa preko kupčevog ili proizvođačevog poduzeća, bez posredničke organizacije, onda govorimo o izravnom (direktnom) izvozu.³²

Ovakav izravni oblik izlaska na strano tržište osigurava domaćem proizvođaču mnoge prednosti. Omogućava mu prilagođavanje proizvodnje najnovijim trendovima i željama kupčeve potražnje, te pristup inovativnim, privlačnijim, drugačijim, i suvremenijim proizvodima. Izravnim nastupom, proizvođač također ima pristup najnovijim podacima o kretanju konkurencije, analizi trenutnog kretanja ponude i potražnje, cijenama i drugim uvjetima kupoprodaje, trendovima, inovacijama na ciljanom tržištu. Ova vrsta izlaska je postala popularna pri proizvodnji inovativnih proizvoda za koje su potrebne neke posebne upute o korištenju, načinu upotrebe, održavanju i sl., složene investicijske opreme, elektroničkih strojeva i uređaja, brodova i zrakoplova i drugih proizvoda individualne proizvodnje, koji nemaju univerzalnu primjenu. Proizvodnjom i prodajom ovakvih posebnih proizvoda, kupci su često vezani za proizvođača radi pružanja posebnih usluga vezanih uz proizvod, bilo da je riječ o uslugama montaže, puštanja u pogon, školovanja osoblja kupca za uporabu ili kod održavanja proizvoda. Glavni nedostatak direktnog ulaska na tržište je prvenstveno velika početna ulaganja a zatim i veći rizik i više uloženog vremena.³³

³¹ Ibid., str. 100.

³² Matic, B. (2016), Međunarodno poslovanje, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 225.

³³ Grgić, M., Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus, str. 100.-101.

3.2. Dinamika i struktura globalnog izvoza

3.2.1. Najveći globalni izvoznici

Tri najveća globalna igrača u međunarodnoj trgovini su Kina, Sjedinjene Američke Države i Njemačka sve od 2004. kada je Kina pretekla Japan (tablica broj 4). U tablici broj 4 prikazani su podaci o najvećim globalnim izvoznicima u 2018. godini, te njihovo kretanje u posljednjih 8 godina. Kao što je prikazano, država koja je najviše izvozila u 2018. je Kina, s iznosom od 2 655 milijardi dolara, zatim SAD s 2 510 milijardi dolara, te Njemačka kao najveći europski izvoznik ostvarila je 1 871 milijardu dolara.

Tablica 2: Izvoz dobara i usluga za 10 najvećih globalnih izvoznika (u milijunima dolara)

	2000.	2005.	2010.	2015.	2018.
Kina	253 092	773 339	1 654 815	2 362 092	2 655 609
SAD	1 096 255	1 305 225	1 846 280	2 266 800	2 510 250
Njemačka	599 415	1 083 100	1 445 674	1 574 370	1 871 807
Japan	519 273	666 349	857 109	773 029	917 124
UK	417 751	634 000	699 877	809 797	856 784
Hong Kong	216 355	322 201	469 444	606 075	682 865
Italija	293 137	456 971	535 084	545 555	655 446
Nizozemska	31 569	70 774	107 203	109 560	134 104

Izvor: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>, pristupljeno 09.04.2020., obrada autora

Iz prikazanih podataka primjećujemo kako je u 2000. godini na prvom mjestu daleko iznad svih bio SAD s izvozom u iznosu od 1 096 milijardi dolara. 2005. desilo se zanimljivo kretanje Kine koja je te iste godine bila tek na 4. mjestu poslije Njemačke i Japana. Nakon 5 godina Kina je pretekla Japan, nakon 10 pretekla je i Njemačku, a nakon 15, u 2015. godini penje se na sami vrh ljestvice i svoje prvo mjesto drži sve do danas.

Tablica 3: Postotna promjena izvoza za svaku goinu u odnosu na 5 godina prije

	2005./2000.	2010./2005.	2015./2010.	2018./2015.
Kina	206%	114%	43%	12%
SAD	19%	41%	23%	11%
Njemačka	81%	33%	9%	19%
Japan	28%	29%	-10%	19%
UK	52%	10%	16%	6%
Hong Kong	49%	46%	29%	13%
Italija	56%	17%	2%	20%
Nizozemska	124%	51%	2%	22%

Izvor: Obrada autora

Tablica 5 prikazuje postotnu promjenu najvećih globalnih igrača u odnosu na pet godina prije. Najveće poraste uočavamo kod Kine. Najveći porast Kina je doživjela u 2005. godini u odnosu na 5 godina prije od čak 206%. Također veliki skok ima u 2010. izlaskom iz financijske krize od oko 114%. S druge strane, Japan bilježi najlošije rezultate u posljednjem desetljeću. S porastom od oko 28% u 2005. U odnosu na 2000. i ne skoro podjednakom porastu od 29% u 2010./2005. dolazimo do 2015. Godinu gdje Japan jedini bilježi minus u svom kretanju. U 2015. Godini Japanski izvoz pao je za 10% u odnosu na 2010. Godinu. Tim padom dolazi s 3. mjesta u 2000. do 5. mjesta u 2015. godini. Japan se u 2018. godini dosta oporavio za oko 19%.

3.3. Dinamika i struktura izvoza zemalja članica Europske Unije

3.3.1. Trgovina unutar Europske Unije (EU)

U 2018., vrijednost trgovine robom između država članica Europske Unije iznosila je 3 518 milijardi eura, što je cca. 80 % više nego ukupno zabilježen izvoz iz skupine država EU u ostatak svijeta. Izvoz država članica EU u ostatak svijeta iznosio je 2018. godine 1 956 milijardi eura.

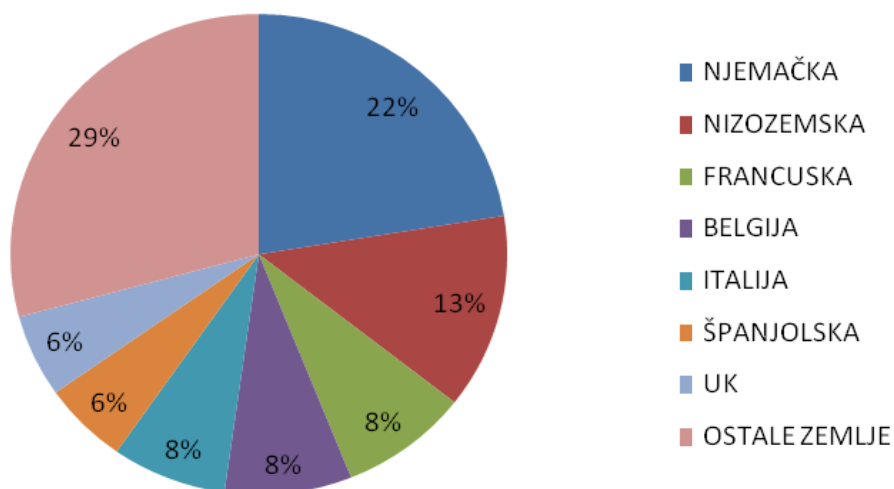
Trgovinska razmjena unutar EU, mjerena izvozom, narasla je od 2017. do 2018. godine za 5 % unutar cijele skupine država EU. Zabilježeni rast izvoza koji je veći od 10 % u 2018.godini zabilježen je još i na Malti (23,3 %), Grčkoj (13,9 %), Irskoj (12,3 %) i Sloveniji (10,8 %), dok je s druge strane samo u Luksemburgu potvrđen pad izvoza unutar EU-a od 1,9 %. Država s najvećim udjelom izvoza i uvoza u trgovini robe iz članica EU-a u druge članice EU-a, u 2018., bila je Njemačka s postotkom od 22,2 % u izvozu i 20,9 % u uvozu. Poslije Njemačke, Nizozemska je bila jedina država članica koja je sa svojih 13% pridonijela više od jedne desetine izvoza unutar EU-a, što je posljedica uspješnosti najveće pomorske luke u EU, Rotterdam. Nakon Nizozemske slijedi Francuska s 11,5 % i također velikom važnosti za europski izvoz. Važnost trgovine unutar EU-a pokrijepljuje činjenica da je izvoz unutar EU-a u svim državama članicama bio puno veći od trgovine u ostatak svijeta.³⁴

Udio ukupne trgovinske razmjene, koju čine trgovinski tokovi robe unutar i izvan EU-a, bio je znatno drugačiji između država članica, što je u određenoj mjeri proizašlo kao posljedica povijesnih vezama i zemljopisnog položaja. Oko 80 % udjela u ukupnoj trgovini unutar EU-a imale su Mađarska, Češka, Slovačka i Luksemburg, a najmanje udjele u Ujedinjenom Kraljevstvu s 50,3 %.³⁵

³⁴https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 09.04.2020.

³⁵https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 09.04.2020.

Graf 2: Najveći izvoznici u granicama EU-28 2018. godini

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Intra_EU-28_trade_in_goods,_2018.png, pristupljeno 09.04.2020.

Na grafu 2 prikazane su države koje imaju najveći postotak izvoza među državama članicama EU-28. Prvo mjesto zauzima Njemačka, s 22%. Vodeće industrije u njemačkom izvozu su IT, automobilska i farmaceutska. Njemačka je također i treća država u svijetu po izvozu, odmah poslije Sjedinjenih Američkih Država te Kine. Na drugom mjestu je Nizozemska s 18%, a slijede ju Francuska, Belgija i Italija sa 8%.

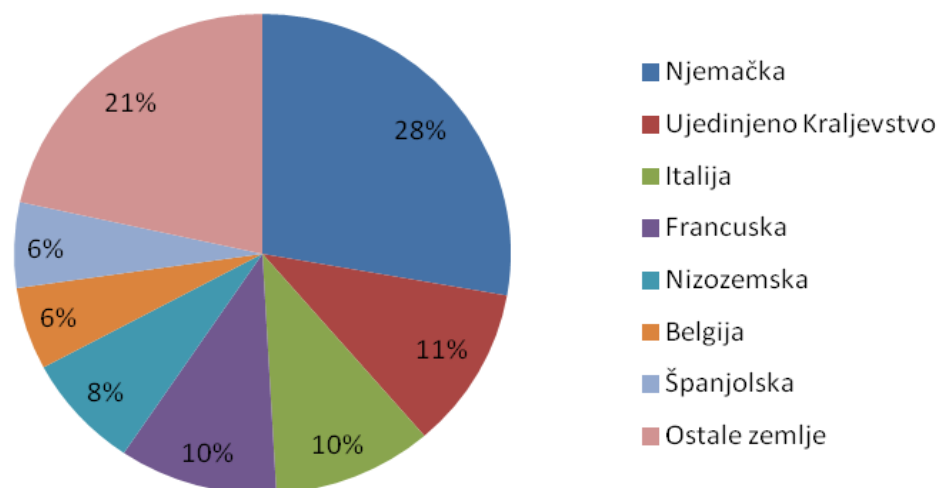
3.3.2. Trgovina zemalja članica EU s ostatkom svijeta

Ukupan izvoz roba i usluga država članica EU-a s državama izvan EU-a (zbroj izvoza i uvoza izvan EU-a), u 2018. godini je iznosila 3 936 milijardi eura. U odnosu na predhodnu 2017. godinu, robna razmjena je rasla, a rast uvoza koji je iznosio 123 milijarde eura, bio je veći od rasta izvoza koji je iznosio 77 milijardi eura. Zbog toga se mali suficit skupine

država EU-a od 22 milijarde eura u 2017. pretvorio u mali deficit od 25 milijardi eura u 2018. godini.³⁶

U 2009. godini, godini poslije velike financijske krize, trgovinska razmjena država EU-a je doživjela nagli pad, no ubrzo nakon toga međunarodna trgovina se počela oporavljati. U sljedeće četiri godine, izvoz EU-a povećao se za 58,7 %, te je 2013. dosegnuo svoj vrhunac od 1 736 milijardi eura. U sljedeće 3 godine, izvoz se nije previše mjenjao, sve do 2017. kada je skočio za čak 7,7 % u odnosu na godinu prije. U 2017., izvoz se povećao za 4 % u odnosu na godinu prije.

Graf 3: Najveći izvoznici izvan granica EU-28 u 2018. godini

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Intra_EU-28_trade_in_goods_2018.png, pristupljeno 03.04.2020

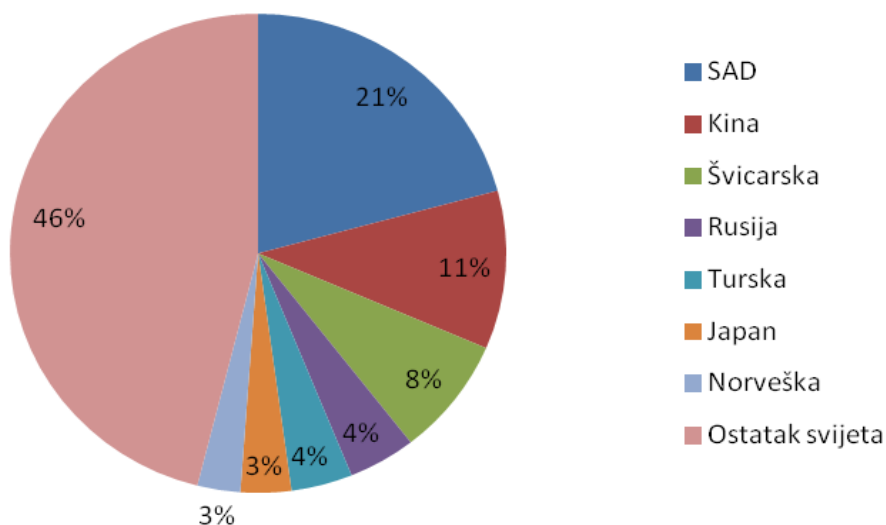
Kao i u slučaju trgovine unutar Europske Unije, Njemačka je u 2018. imala daleko najveći udio u trgovini s ostatkom svijeta pridonoseći s 28 % izvozu skupine država EU-a u

³⁶https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 03.04.2020.

ostatak svijeta. Sljedeća tri najveća izvoznika su Ujedinjeno Kraljevstvo s 11 %, Italija s 10,5 % i Francuska s 10,4 %. Ove zemlje su zadržale iste vrijednosti kao i u 2017., a od tada su ostale jedine među državama članicama EU-a u kojima je udio u izvozu iz EU-a veći od 10 %.

U vremenskom razdoblju od 2008. do 2018. dogodile su se velike promjene u razvoju izvoza robe iz skupine država EU-a prema njihovim trgovinskim partnerima. Najveća stopa rasta izvoza desila se između EU-a i Kine. Stopa se povećala za skoro četiri puta, dok se stopa rasta izvoza u Južnu Koreju povećao za skoro tri puta. Izvoz u Norvešku povećavao se uglavnom podjednako ali sporo, te je 2018. bio za samo 23 % veći u odnosu na 2008., a izvoz skupine država članica EU-a u Rusiju u istom razdoblju smanjio se za 19 %.

Graf 4: Glavni trgovinski partneri za izvoz robe, EU-28 (2018)

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 03.04.2020

Sjedinjene Američke Države su u 2018., kao i do tada, bile najčešće odredište robe izvezeno iz EU-a sa 20,8 %. Kina je po važnosti trgovinske razmjene u 2018. godini

zauzimala drugo mjesto kao odredište izvoza skupine država članica EU-a sa 10,7 % od ukupnog izvoza izvan EU-a. Slijedi je Švicarska sa 8,0 %, Rusija sa 4,4 % i Turska sa 4,0 %. Više od 50 % ukupnog izvoza robe i usluga skupine država EU-a, izvozilo se u SAD, Kinu, Švicarsku, Rusiju, Tursku, Japan i Norvešku.

3.4. Izvozni trendovi Republike Hrvatske

Prema odrednicama gospodarstva, Republika Hrvatska spada u skupinu malih država, a kada je riječ o njezinim resursima, onda spada u srednje bogate države. Zbog velike važnosti resursa u državi, međunarodna trgovina, a posebice izvoz na inozemno tržište, ima veliki utjecaj na jačanje gospodarstva i sam razvitak države. Osim pozitivnih strana, tu su i negativne tj. otežavajuće strane izvoza. Nedostatak jasne nacionalne izvozne strategije, usitnjena proizvodnja hrvatskoga gospodarstva, nedostatak proizvodnih kapaciteta, problemi vezani uz transfer novih tehnologija i znanja, teži pristup svjetskomu kapitalu itd. Često ekonomisti tvrde da uspješnost izvoza u najvećoj mjeri ovisi o pristupu financijskim resursima tj. kapitalu.³⁷

3.4.1. Izvoz Republike Hrvatske u razdoblju od 2010.-2018.

Republika Hrvatska je jedna od zemalja članica EU, koja je u razdoblju od 2000. do 2008. godine povećala ukupni izvoz za najmanji postotak. Taj relativno mali postotak je posljedica pre velike orijentacije na domaću potražnju a pre male orijentacije na inozemnu potražnju. To se najviše isticalo kroz ulaganja u građevini, ali i u turizmu. Rast domaće potražnje pridonio je da inflacija u Hrvatskoj bude veća od inflacije u njezinim glavnim trgovinskim partnerima. S obzirom na to da je domaća potražnja bila financirana priljevom inozemnog kapitala koji je uzrokovao aprecijaciju nominalnog tečaja, Hrvatska je u

³⁷ 4 Ling-ye, L., Ogunmokun, G., O.(2001), 'Effect of Export Financing Resources and Supply-Chain Skills on Export Competitive Advantages: Implications for Superior Export Performance', Journal of World Business, str. 260–279

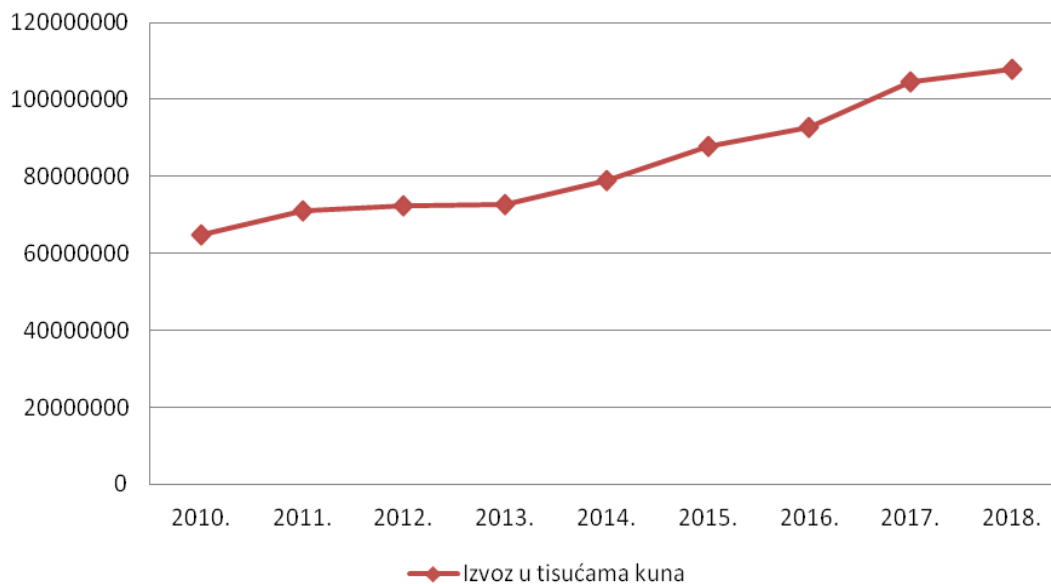
razdoblju ekspanzije bila izložena snažnoj realnoj aprecijaciji koja jednim dijelom objašnjava spori rast hrvatskog robnog izvoza u promatranom vremenskom razdoblju.³⁸

Tablica 4: Izvoz u Republike Hrvatske (u tis. kn)

Godina	Izvoz u tisućama	promjena u
2018.	107 913 440	3,17
2017.	104 600 956	12,76
2016.	92 763 217	5,69
2015.	87 772 423	10,96
2014.	79 099 297	8,96
2013.	72 594 640	0,30
2012.	72 380 725	1,61
2011.	71 234 060	9,77
2010.	64 891 583	17,40

Izvor: *www.dzs.hr*, (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., 2017., 2018.), izrada autora

Graf 5: Ukupan izvoz Republike Hrvatske u razdoblju 2010. – 2018. godine (u tis. kn)

Izvor: *www.dzs.hr*, (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., 2017., 2018.), izrada autora

³⁸ Bogdan Ž., Cota B., Rogić L. (2015), Modeliranje funkcije robnog izvoza Republike Hrvatske u uvjetima recesije, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 322

Ukupan izvoz Hrvatske u 2018. iznosio je 107,9 milijardi kuna, što je kada uspoređujemo s godinom prije, povećanje za oko 3 % ili 3 milijarde kuna. Izvoz u 2017. godini iznosio je oko 105 milijardi kuna, što je u usporedbi s 2016. povećanje od oko 13 posto. U 2016. godini izvoz je narastao za 5,7 posto u odnosu na godinu prije. 2016. godina je treća godina zaredom da izvoz raste, ali sporije nego u prethodnim godinama. Hrvatski je robni izvoz se u 2015. godini povećao za 11 posto u odnosu na isto razdoblje u godini prije. Nadalje, u 2014. godini izvoz je iznosio 79,1 milijardu kuna, što je 9 posto više u odnosu na ukupni izvoz u 2013. godini. U 2013. godini, izvoz je narastao za samo 0,30 posto, što je najmanji rast u posljednjih 8 godina. Dok je u 2013. bio najmanji porast, u 2010. godini radi polaganog izlaza iz financijske krize, desio se najveći porast izvoza u posljednjih 10 godina od 17,40 posto.

3.4.2. Trend izvoza Republike Hrvatske proizvoda prema djelatnostima

U tablici broj 7 prikazana je struktura izvoza prema djelatnostima u razdoblju od 2010. do 2018. Godine. Daleko najveći utjecaj na porast izvoza u promatranom razdoblju imala je prerađivačka industrija. Izvoz prerađivačke industrije stagnira kroz promatrano razdoblje. Trend kretanja navedene industrije u promatranom razdoblju stagnira. U razdoblju od 8 godina, svake godine prerađivačka industrija imala je udio u ukupnom izvozu od oko 90 posto. Sljedeća industrija s najvećim utjecajem na hrvatski izvoz je poljoprivredna, šumarstvo i ribarstvo. Trend ove industrije je također nije stagnirao kroz promatrano razdoblje. Najmanji utjecaj na ukupan izvoz imale su stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti te umjetnost, zabava i rekreacija.

Tablica 5: Struktura izvoza prema vrsti industrije u razdoblju od 2010.-2018.

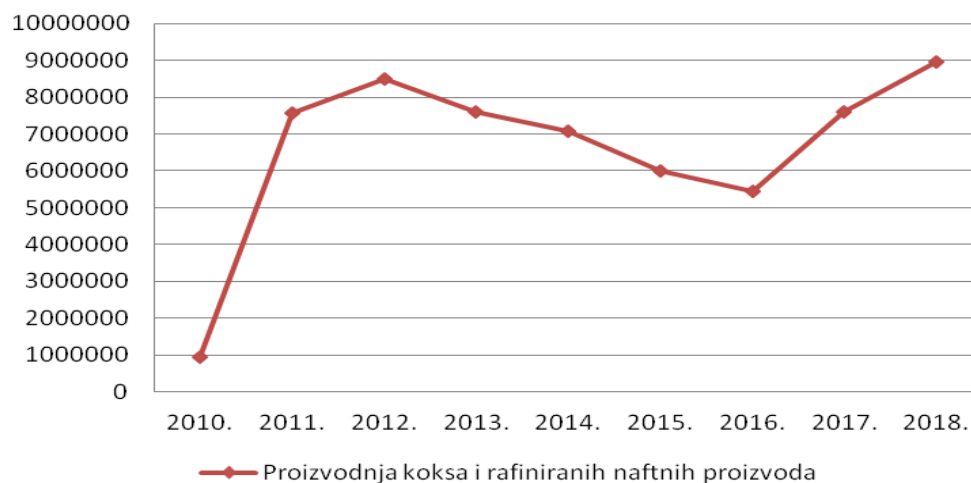
Industrija	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Poljoprivreda šumarstvo i ribarstvo	3,55%	3,79%	4,32%	4,48%	4,27%	4,65%	4,92%	4,75%	4,81%
Rudarstvo i vađenje	1,84%	1,20%	1,23%	1,74%	1,29%	0,95%	0,77%	0,64%	0,66%
Prerađivačka industrija	90,94%	90,62%	89,60%	88,15%	87,93%	88,21%	91,06%	89,16%	90,18%
Opskrba električnom energijom i plinom	0,38%	0,40%	0,74%	1,87%	3,31%	3,26%	0,88%	2,98%	1,80%

Opskrba vodom i gospodarenje otpadom	2,66%	3,34%	3,51%	3,20%	2,54%	2,40%	1,84%	2,01%	2,08%
Informacije i komunikacije	0,57%	0,60%	0,60%	0,54%	0,63%	0,53%	0,53%	0,46%	0,47%
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	0,05%	0,04%	0,00%	0,01%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Umjetnost i zabava	0,02%	0,01%	0,01%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Izvor: *www.dzs.hr*, (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., 2017., 2018.), izrada autora

Na strukturu izvoza prema vrsti industrije najveći utjecaj je u promatranom razdoblju imala prerađivačka industrija, s oko 90 % svake godine. Na prerađivačku industriju, najveći utjecaj imala je proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, s udjelom od oko 5 % u ukupnom izvozu i porastom izvoza za 22 %. Djelatnost koja se specifično bavi strojevima i prijevoznim sredstvima, ostvaruje gotovo 25 % od ukupnog izvoza Republike Hrvatske te je u 2018. izvoz tog sektora iznosio je oko 25 milijardi kuna tj. nešto više od 23 % od ukupnog hrvatskog izvoza prema podacima iz DZS-a.

Graf 6: Kretanje proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda u razdoblju od 2010.-2018. (u tis. kn)

Izvor: *www.dzs.hr*, (2010., 2011., 2012., 2013., 2014., 2015., 2016., 2017., 2018.), izrada autora

Ipak najveći utjecaj na rast prerađivačke industrije u 2018. godini od čak 17,7 posto imala je proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda. Upravo zbog tog utjecaja, u grafu 5

prikazano je kretanje proizvodnje tih proizvoda kroz promatrano razdoblje od 2010. do 2018. Navedeni sektor najveći je skok doživjeo u 2011. godini, čak 709 posto. Nakon takvog velikog rasta, izvoz navedenih proizvoda rastao je još u 2012. godini (12%), no poslije toga trend se mijenja te je negativan kroz sljedećih par godina. Negativan trend nastavlja se sve do 2016. godine gdje izvoz koksa i rafiniranih naftnih proizvoda doživljava svoj ponovni oporavak od oko 40 posto. U 2018. pozitivni trend se nastavio te izvoz istih raste za 18 posto.

3.4.3. Najvažniji trgovinski partneri Republike Hrvatske u 2018. godini

Među svim državama članicama Europske unije, Republika Hrvatska se nalazi između top tri članice koje su u 2018. godini više od 70 % svog uvoza i izvoza ostvarile iz ostalih zemalja članica EU-a. Prema podacima DZS-a, trgovina Hrvatske s ostatkom Europe konstantno raste svake godine, te je u 2018. ostvarila čak 69 % ukupnog izvoza (74,2 milijarde kuna). Taj postotak je porastao za 9 % u odnosu na 2017. godinu. Njemačka, Italija i Slovenija su u 2018. bile najveći hrvatski trgovinski partneri na europskom tržištu. Slovenija je sa sigurnošću jedan od najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera s hrvatskom, najviše radi geografskog položaja tj. blizine. U 2018., izvoz u Sloveniju porastao je za 6,2 % u odnosu na prethodnu godinu (na 11,9 milijardi kuna), dok je uvoz iz susjedne Slovenije u promatranom razdoblju činio 11 % od ukupnog uvoza. Italija je trgovinski partner s kojim je Hrvatska razmjenjivala najviše robe u 2018., i to za 10 % više u odnosu na 2017. godinu. U 2018. udio izvoza u Italiju činio je 15 % ukupnog hrvatskog izvoza tj. 15,8 milijardi kuna.

Robna razmjena Hrvatske s trećim zemljama u 2017. činila je oko 39 % ukupnog izvoza što je za oko 8 % više nego u 2018. godini. Najveći hrvatski vanjskotrgovinski partneri iz trećih zemalja u 2018. godini su Bosna i Hercegovina, Srbija i Kina. Najveći izvoz izvan EU-a u 2018. Hrvatska je ostvarila je u Bosni i Hercegovini, oko 9 % ukupnoga hrvatskog izvoza, što je za 1 % manji izvoz nego u 2017. godini kada je iznosio 10,1 milijardu kuna. Izvoz u Srbiju je u 2018. godini iznosio 4,7 milijardi kuna, što je za oko 5 % manji izvoz

nego u godini prije. Izvoz Hrvatske u Kinu je u 2018. iznosio oko 18 % više nego u 2017. i iznosio je 989,4 milijuna kuna.³⁹

³⁹ <http://gd.mvep.hr/hr/o-hrvatskom-izvozu/>, pristupljeno 24.04.2020.

4. ISTRAŽIVANJE ANALIZE STRUKTURE IZVOZA 300 NAJVEĆIH HRVATSKIH IZVOZNIKA

4.1. Ciljevi i metode istraživanja

Predmet ovog istraživanja je detaljna analiza 300 najvećih hrvatskih izvoznika u razdoblju od 2005.-2015. Pošto nisu bili dostupni svi podaci za sve izvoznike, točnije za njih 15, daljnje istraživanje će se provoditi za njih 285. Svi izvoznici spomenuti u istraživanju su izabrani zbog toga što su po svojim prihodima najveći u Hrvatskoj. Krajnji cilj je, prema dolje navedenim čimbenicima uvidjeti koje su to najutjecajnije djelatnosti i industrije u hrvatskom izvozu, te izdvojiti poduzeća koja su za to najviše zaslužna radi svoje veličine i uspjeha u promatranom periodu.

Rezultati istraživanja započinju s raspodjelom izvoznika po industrijama gdje je cilj uvidjeti koje su to najutjecajnije industrije u Hrvatskoj. Prva tablica detaljno prikazuje koja poduzeća spadaju u koju djelatnost, dok druga prikazuje koja djelatnost spada u koju industriju. Nakon saznanja o najutjecajnijim djelatnostima, dolazi na red i njihova zaposlenost. Zaposlenost se analizira za 2015. Godinu, jer je ona jedina zajednička godina svim poduzećima. Nakon što je prikazano koje su to djelatnosti najviše zapošljavale u 2015. godini, poduzeća su raspoređena i po lokaciji, tj. županijama. Na kraju istraživanja su obrađeni operativni prihod i prihod od prodaje u inozemstvu. Prikazana je i usporedba ta dva prihoda u dvije industrije koje su najviše imale utjecaja na izvoz u promatranom razdoblju.

Pri analizi podataka, korištene su metode deskriptivne i inferencijalne statistike. Za potrebe analize koriste se sekundarni izvori podataka dostupni u bazi Amadeus za period 2005.- 2015. godine. Osim iz baze Amadeus, prikazuju se i podatci iz ostalih javno dostupnih i bibliografskih baza (Državni zavod za statistiku). Rezultati su prikazani pomoću tablica i grafova. Za računanje rezultata i izradu tablica i grafova korišten je Excel program. Rezultati su interpretirani u zaključku istraživanja. Svaki pokazatelj zasebno ima različite rezultate, a sukladno s tim i analizu. Kada se pokazatelji povežu skupa, uvidjet će se cjelokupna slika hrvatskog izvoza.

4.2. Rezultati istraživanja

4.2.1. Vrste djelatnosti kojima se bave analizirani izvoznici

U tablici broj 8 analizirano je svih 285 poduzeća. Analizom NECE Rev 2 primarnih kodova, poduzeća su detaljno raspoređena po vrstama djelatnosti u koje spadaju. S druge strane, tablica broj 9 prikazuje broj poduzeća po industrijama te daje konkretne rezultate o industrijama koje su najviše utjecale na hrvatski izvoz.

Tablica 6: Broj izvoznih poduzeća u određenoj industriji

NACE Rev. 2 Primary code	Vrsta industrije	Broj poduzeća
1	Uzgoj životinja, lov i ostale uslužne djelatnosti povezane sa životinjama	5
3	Ribolov	2
9	Uslužne aktivnosti za rudarstvo	2
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	18
11	Proizvodnja pića	6
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	1
13	Proizvodnja tekstila	4
14	Proizvodnja odjeće	6
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	2
16	Prerada drva	11
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	4
18	Ispis i reprodukcija snimljenih medija	1
20	Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	5
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	6
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	6
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	11
24	Proizvodnja osnovnih metala	8
25	Proizvodnja proizvoda od metala	19
26	Proizvodnja računalnih, elektroničkih i optičkih proizvoda	4
27	Proizvodnja električne opreme	15
28	Proizvodnja strojne opreme	14
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	5
30	Proizvodnja ostale prijevozne opreme	4
31	Proizvodnja namještaja	4
33	Popravak i ugradnja strojeva i opreme	2

NACE Rev. 2 Primary code	Vrsta industrije	Broj poduzeća
35	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	9
38	Aktivnosti prikupljanja, obrade i zbrinjavanja otpada; obnavljanje materijala	5
42	Građevinarstvo	3
45	Trgovina na veliko, trgovina na malo i popravak motornih vozila i motocikala	1
46	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima	32
47	Trgovina na malo, osim motornim vozilima i motociklima	3
49	Kopneni prijevoz i prijevoz cjevovodima	4
50	Vodeni prijevoz	4
51	Zračni prijevoz	2
52	Skladištenje i pomoćne djelatnosti u prijevozu	14
53	Poštanske i kurirske djelatnosti	1
55	Smještaj	18
61	Telekomunikacije	2
62	Računalno programiranje i savjetovanje	3
63	IT usluge (informatičke)	2
70	Aktivnosti menadžmenta; konzultantske aktivnosti	1
71	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	2
72	Znanstveno istraživanje i razvoj	1
73	Oglašavanje i istraživanje tržišta	2
79	Turističke agencije, turoperatori, usluge rezervacija i ostalo	8
82	Uredska administracija, uredske podrške i ostale poslovne pomoćne aktivnosti	1
95	Popravak računala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	2

Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	7
Rudarstvo i vađenje	2
Prerađivačka industrija	156
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i zrakom	9
Opskrba vodom i upravljanje otpadom	5
Građevina	3
Veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	36
Transport i skladištenje	25
Turizam	18
Informacije i komunikacije (IT)	7
Profesionalne, znanstvene i tehničke aktivnosti	6
Administrativne i ostale usluge podrške	9
Ostale uslužne djelatnosti	2

Izvor: obrada autora

S obzirom na vrstu djelatnosti, djelatnost koja ima najveći broj poduzeća je “Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima” s 32 izvoznika. Nakon toga dolazi “Proizvodnja proizvoda od metala” (19), “Smještaj” (18) te “Proizvodnja prehrambenih proizvoda” (18). S druge strane, ako gledamo broj poduzeća s obzirom na industriju, prerađivačka industrija ima daleko najveći broj poduzeća, no ona je ujedno i najopširnija. Industrija koja obuhvaća najmanji broj poduzeća je “Rudarstvo i vađenje”, no to ne znači da nije bitna.

4.2.2. Zaposlenost

Nakon što je određeno koje se to djelatnosti a onda i industrije kriju u 300 najvećih hrvatskih izvoznika, sljedeće je analiziran prosječan broj zaposlenih u pojedinoj djelatnosti za 2015. godinu. Promatrana je 2015. godina zbog toga što je ona jedina zajednička svim poduzećima. U dostupnim podacima su poduzeća promatrana u različitim razdobljima pa nije moguće usporediti više od jedne godine.

Tablica 7: Ukupan broj zaposlenih u 2015. godini

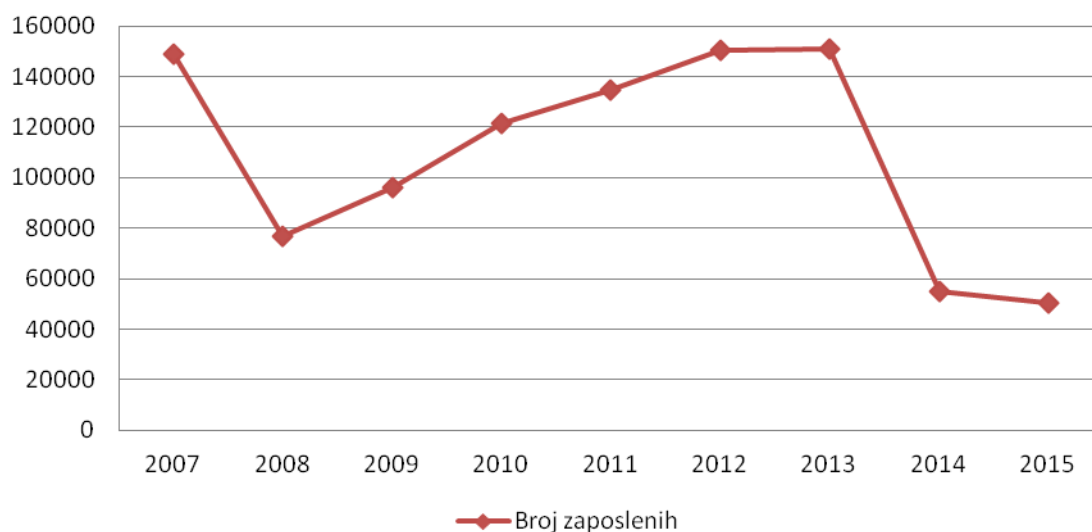
VRSTA INDUSTRIJE	PROSJEČAN BROJ ZAPOSLENIH
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	50559
Trgovina na malo, osim motornim vozilima i motociklima	14381
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	13140
Turizam	9602
Poštanske i kurirske djelatnosti	9396
Proizvodnja proizvoda od metala	8942
Telekomunikacije	5269
Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	4733
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4593
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	4562
Proizvodnja električne opreme	4445
Proizvodnja odjeće	4265
Uzgoj i lov životinja	3876
Proizvodnja strojne opreme	3839

VRSTA INDUSTRIJE	PROSJEĆAN BROJ ZAPOSLENIH
Skladištenje i pomoćne djelatnosti u prijevozu	3578
Proizvodnja računalnih, elektroničkih i optičkih proizvoda	3067
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	2998
Proizvodnja ostale prijevozne opreme	2893
Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima	2849
Kopneni prijevoz i prijevoz cjevovodima	2799
Prerada drva	2724
Proizvodnja osnovnih metala	2654
Proizvodnja pića	2509
Uslužne aktivnosti za rudarstvo	2162
Proizvodnja namještaja	1771
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	1098
Zračni prijevoz	987
Aktivnosti prikupljanja, obrade i zbrinjavanja otpada; obnavljanje materijala	973
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	903
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	886
Proizvodnja tekstila	712
IT usluge (informatičke)	628
Turističke agencije, turoperatori, usluge rezervacija i ostalo	603
Uredska administracija, uredske podrške i ostale poslovne pomoćne aktivnosti	556
Proizvodnja duhanskih proizvoda	449
Računalno programiranje i savjetovanje	441
Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	437
Vodeni prijevoz	406
Ribolov	343
Popravak i ugradnja strojeva i opreme	298
Građevinarstvo	293
Ispis i reprodukcija snimljenih medija	198
Znanstveno istraživanje i razvoj	120
Oglašavanje i istraživanje tržišta	88

U promatranj 2015. godini, „Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda“ zauzima daleko prvo mjesto po ukupnom broju zaposlenika (50559). Poduzeće koje je svojom većinom zaslužno za ovoliki broj zaposlenih je Petrokemija. Samo Petrokemija je u 2015.

godini imala 50217 zaposlenika, no to joj nije ni blizu najuspješnija godina po broju zaposlenih što će detaljnije prikazati tablica 11. Drugo mjesto u zapošljavanju zauzimaju „Trgovina na malo” s ukupnim brojem zaposlenih od 14381. Odmah poslije nje, dolazi “Proizvodnja prehrambenih proizvoda” s 13140 zaposlenika. Poduzeće na najviše zaposlenih u 2015. u prehrambenoj industriji je Podravka.

Tablica 1 1: Broj zaposlenih u Petrokemiji u vremenskom razdoblju od 2007.-2015.

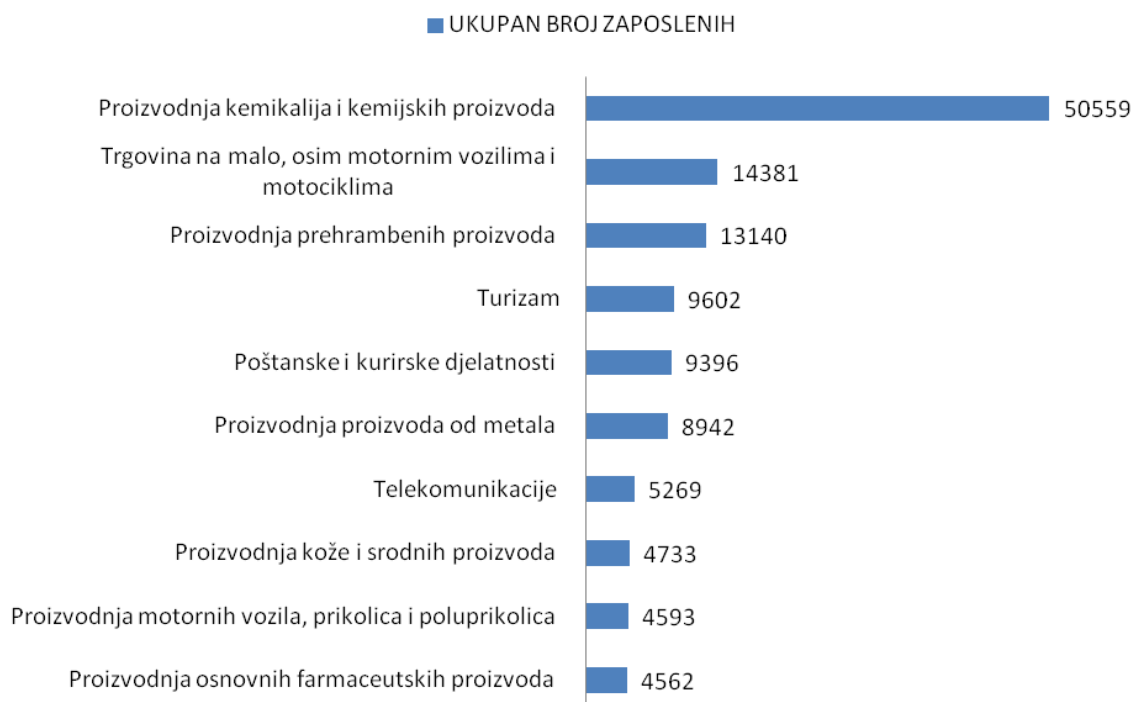

Izvor: obrada autora

Tablica broj 11 detaljno prikazuje kretanje broja zaposlenih u Petrokemiji u razdoblju od 2007.-2015. Prvi veliki pad Petrokemije je doživjela 2008. s početkom ekonomske krize. U 2009., Petrokemija se oporavlja, te broj zaposlenih nastavlja konstantno rasti svake godine sve do 2013. gdje doživljava svoj drugi vrhunac. Nakon toga, u 2014. godini broj opet doživljava veliki pad s 151128 na 54845. Iako je u 2015. godini broj zaposlenika za tri puta manji nego u 2013., Petrokemija je i dalje predvodnik u broju zaposlenih.

U grafu broj 7 izvučene su djelatnosti koje imaju najveći broj zaposlenih u 2015. godini. Ovim grafom može se bolje vidjeti veliko odstupanje između broja zaposlenih u „Proizvodnji kemikalija i kemijskih proizvoda“ i ostalih djelatnosti koje kasnije nemaju tolika odstupanja jedna od druge.

Graf 7: 10 djelatnosti sa najvećim brojem zaposlenih u 2015. godini

Izvor: obrada autora

Prva tri mjesta zauzimaju prerađivačka industrija, trgovina i turizam. Visok broj zaposlenih također imaju i poštanske i kurirske djelatnosti. U toj industriji se nalazi jedno poduzeće, Hrvatska pošta (HP). Kad je u pitanju zaposlenost, HP je 2006. na 2007. godinu doživio veliki skok. U 2007. Godini broj zaposlenih je narastao za čak deset puta. Od tada više nije bilo velikih skokova, broj zaposlenih je svake godine konstantno blago padao.

4.2.3. Lokacija

Sljedeće na red dolazi svrstavanje poduzeća prema njihovim lokacijama. Među svim županijama, najviše izvozi Grad Zagreb. Može se zaključiti da se velika koncentracija poduzeća nalazi na području metropole te da je Hrvatska dostra centralizirana zemlja kada je u pitanju izvoz.

Tablica 8: Izvoznici po županijama

Lokacija	Broj poduzeća
Grad Zagreb	116
Istarska	24
Primorsko-goranska	16
Međimurska	16
Varaždinska	16
Osječko-baranjska	14
Splitsko-dalmatinska	13
Krapinsko-zagorska	10
Zagrebačka	6
Brodsko-posavska	8
Zadarska	8
Vukovarsko-srijemska	6
Dubrovačko-neretvanska	7
Sisačko-moslavačka	4
Karlovačka	5
Koprivničko-križevačka	5
Šibensko-kninska	4
Bjelovarsko-bilogorska	3
Požeško-slavonska	3
Virovitičko-podravska	2
Ličko-senjska	1
UKUPNO	285

Izvor: obrada autora

Grad Zagreb i okolica predvode sa visokih 43% u ukupnom broju promatranih izvoznika. Sljedeća županija je Istra s 24 izvozna poduzeća. Među najutjecajnijim izvoznicima u Istarskoj županiji u promatranom razdoblju bilo je brodogradilište Uljanik. Također je važno spomenuti dvije naj utjecajnije turističke korporacije u Istri: Maistra i Valamar. Maistra upravlja s 19 hotela, 11 turističkih naselja i šest kampova međunarodno prepoznatljivim odredištima - Rovinju, Vrsaru, Zagrebu i Dubrovniku.⁴⁰ S druge strane

⁴⁰ <https://www.maistra.com/hr/o-nama>

Valamar, ukupno upravlja s 36 hotela i ljetovališta i 15 kampova na destinacijama u Istri, na otocima Krku, Rabu i Hvaru, te u Makarskoj i Dubrovniku.⁴¹ Zanimljiva i neočekivana je Varaždinska županija na 4. mjestu. Boxmark Leather, Ytres, Wollsdorf Components, Solvis, Kostwein, Koka, Knauf Insulation, Vindija, Comprom plus, Metalska industrija Varaždin (MIV), Drvodjelac neki su od 16 najvećih izvoznika u Varaždinskoj županiji. S druge strane, najmanju vrijednost robnog izvoza imale su Virovitičko-podravska, Ličko-senjska županija, Požeško-slavonska i Šibensko-kninska. Mala vrijednost robnog izvoza iz tih županija ne iznenađuje s obzirom na to da je riječ o jednoj turističkoj regiji, u kojoj dominira izvoz usluga, dok u ostatku spomenutih regija nema značajnije industrije.

4.2.4. Operativni prihod

Operativni prihod je iznos dobiti ostvaren operativnim poslovanjem tvrtke, nakon odbitka operativnih troškova. Najveći broj poduzeća, skoro 50%, ima prihod iz operativnog poslovanja u rasponu od 10 000 000 do 49 999 999 tis. eura godišnje. S druge strane, samo 19 poduzeća ima operativni prihod veći od 100 000 000.

Tablica 9: Broj poduzeća po rasponu prihoda iz operativnog poslovanja

Operativni prihod (prosjeak u promatranom vremenskom razdoblju) (u tis. €)	Broj poduzeća
≤ 4 999 999	36
5 000 000 - 9 999 999	56
10 000 000 - 49 999 999	145
50 000 000 - 99 999 999	36
100 000 000 - 149 999 999	9
150 000 000 - 199 999 999	1
200 000 000 - 250 000 000	2
UKUPNO	285

Izvor: obrada autora

⁴¹ <https://valamar-riviera.com/hr/o-nama/>

Graf broj 13 prikazuje broj poduzeća iz pojedine industrije po rasponu operativnog prihoda. Izračunat je prosjek operativnog prihoda za svako poduzeće posebno, u promatranom periodu. Kasnije su filtrirani zadani rasponi i promatrana vrsta industrije, te izračunat broj poduzeća.

Tablica 10: Broj poduzeća iz pojedine industrije po rasponu operativnog prihoda

Operativni prihod u kn (prosjek u promatranom razdoblju) (u tis. €)	Broj poduzeća iz prerađivačke industrije	Broj poduzeća iz veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	Broj poduzeća iz transport i skladištenje	Broj poduzeća iz smještaja i ugostiteljstva	Broj poduzeća iz administrativne usluge	Broj poduzeća iz opskrbe električnom energijom, plinom, parom i zrakom	Broj poduzeća iz informacija i telekomunikacija
≤ 4 999 999	14	10	4	1	0	1	2
5 000 000 - 9 999 999	28	2	6	4	4	3	2
10 000 000 - 19 999 999	36	9	5	7	3	2	3
20 000 000 - 29 999 999	32	6	3	2	1	1	0
30 000 000 - 39 999 999	8	1	1	1	1	0	0
40 000 000 - 49 999 999	7	2	0	0	0	1	0
50 000 000 - 59 999 999	5	6	1	2	0	1	0
60 000 000 - 69 999 999	5	0	0	0	0	0	0
≥ 70 000 000	21	0	3	1	0	0	0
Ukupno	156	36	23	18	9	9	7

Izvor: obrada autora

Visokih 60% svih obrađenih poduzeća spada u prerađivačku industriju, stoga je upravo prerađivačka industrija zaslužna za veliki dio operativnih prihoda u ukupnom izvozu. Od 108 poduzeća, njih 90 se kreće u rasponu od 0 do 20 000 000. Nakon prerađivačke industrije dolazi trgovina s 38 poduzeća. Većina poduzeća u svim vrstama industrija se nalazi u rasponu do 30 000 000, te su poduzeća sa većim operativnim prihodom od toga su rijetka.

4.2.5. Prihod od prodaje u inozemstvu

Prihod od prodaje u inozemstvu je prihod države, industrije ili poduzeća koji je ostvaren izvozom dobara i usluga u inozemstvo. U tablici broj 15, 285 izvoznika je raspoređeno po određenim rasponima istog prihoda.

Tablica 11: Broj poduzeća po rasponu prihoda od prodaje u inozemstvu

Prihod od prodaje u inozemstvu (prosjek u promatranom vremenskom razdoblju) (u tis.€)	Broj poduzeća
≤ 4 999 999	58
5 000 000 - 9 999 999	99
10 000 000 - 19 999 999	73
20 000 000 - 29 999 999	17
30 000 000 - 39 999 999	12
40 000 000 - 49 999 999	10
50 000 000 - 59 999 999	9
60 000 000 - 69 999 999	4
≥ 70 000 000	3
Ukupno	285

Izvor: obrada autora

Trećina poduzeća, njih 101, nalazi se u rasponu od 5 000 000 do 10 000 000. Dobit veću od 70 000 000 ostvaruje samo 3 poduzeća u Hrvatskoj.

Tablica 12: Broj poduzeća po rasponu prihoda od poslovanja u inozemstvu i po industrijama

Prihod od poslovanja u inozemstvu (prosjek promatranom vremenskom razdoblju) (u tis. €)	Broj poduzeća iz preradaivačke industrije	Broj poduzeća iz veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	Broj poduzeća iz transport i skladištenje	Broj poduzeća iz smještaja i ugostiteljstva	Broj poduzeća iz administrativne usluge	Broj poduzeća iz opskrbe električnom energijom, plinom, parom i zrakom	Broj poduzeća iz informacija i telekomunikacija
≤ 4 999 999	25	14	4	1	2	3	3
5 000 000 - 9 999 999	52	9	10	9	4	2	4

Prihod od poslovanja u inozemstvu (prosjeak promatranom vremenskom razdoblju) (u tis. €)	Broj poduzeća iz prerađivačke industrije	Broj poduzeća iz veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	Broj poduzeća iz transport i skladištenje	Broj poduzeća iz smještaja i ugostiteljstva	Broj poduzeća iz administrativne usluge	Broj poduzeća iz opskrbe električnom energijom, plinom, parom i zrakom	Broj poduzeća iz informacija i telekomunikacija
10 000 000 - 19 999 999	42	8	4	5	3	1	0
20 000 000 - 29 999 999	12	2	1	0	0	1	0
30 000 000 - 39 999 999	7	3	1	1	0	0	0
40 000 000 - 49 999 999	7	0	0	1	0	2	0
50 000 000 - 59 999 999	7	0	1	1	0	0	0
60 000 000 - 69 999 999	2	0	2	0	0	0	0
≥ 70 000 000	2	0	0	0	0	0	0
Ukupno	156	36	23	18	9	9	7

Izvor: obrada autora

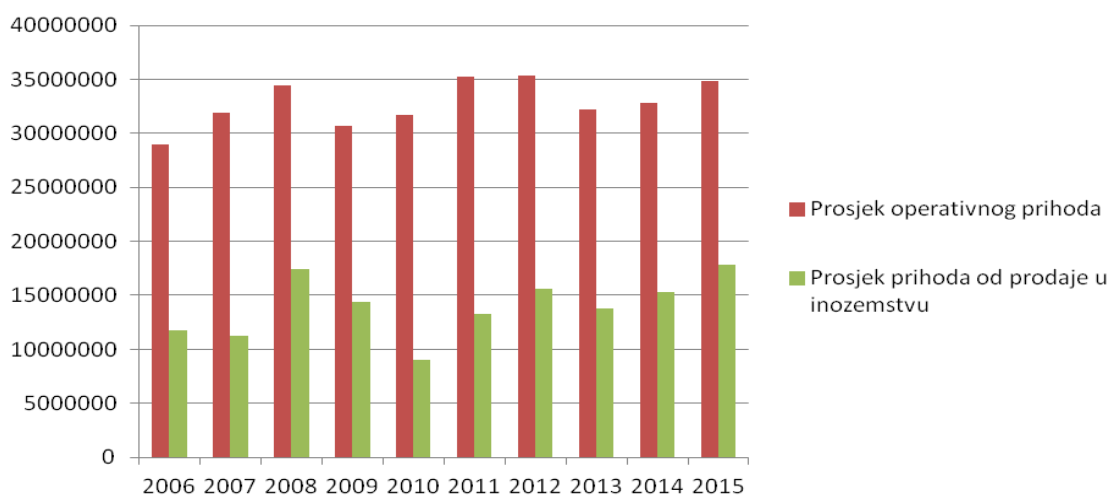
Prerađivačka industrija ostvaruje većinu prihoda od prodaje iz inozemstva i to najviše u rasponu od 5 000 000 do 10 000 000. S druge strane, samo 2 poduzeća ostvaruju prihode veće od 70 000 000. Slijedeća po redu je trgovina sa 36 poduzeća sveukupno. Najviše se nalazi u rasponu od 0 do 5 000 000. Izvoznici se velikom većinom nalaze u rasponu od 0 kn do 50 000 000 kn, a sve iznad toga su izuzetci.

4.2.6. Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za prerađivačku industriju i trgovinu

Za ovu analizu izabrane su prerađivačka industrija i trgovina. Ove dvije industrije su izabrane zbog toga što su prema zaposlenosti najutjecajnije kada je u pitanju izvoz u Hrvatskoj. Kretanje ova dva prihoda pokazat će kako se mijenjao trend ovih industrija kroz određeni period.

U grafu broj 8 prikazano je kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu u periodu od 2006. do 2015. za prerađivačku industriju, a u grafu broj 9 isto kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu ali za trgovinu.

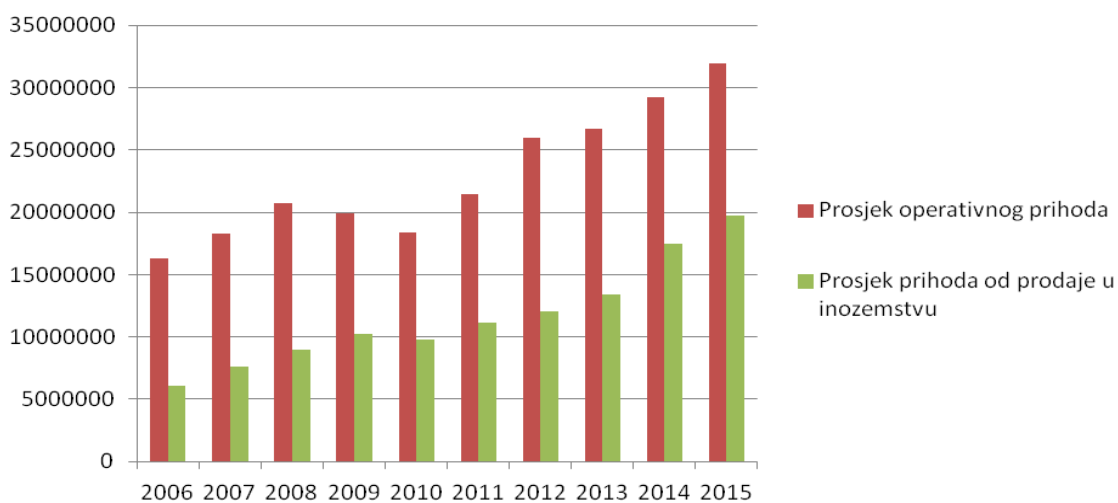
Graf 8: Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za prerađivačku industriju (u tis. €)

Izvor: obrada autora

Kada je u pitanju prerađivačka industrija, iz grafa broj 8 se može zaključiti da trend fluktuiraju. Industrija bilježi dva blaga pada, jedan nakon krize u 2008. godini a drugi nakon 2012. godine. Nakon oba dva pada industrija se ponovno oporavlja.

Graf 9: Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za trgovinu (u tis. €)

Izvor: obrada autora

S druge strane, u trgovini, i operativni prihod i prihod od prodaje u inozemstvu tijekom promatranih godina raste. Jedini blagi pad desio se također poslije krize i nastavlja se do 2010. godine, no od tada prosječni prihodi konstantno rastu. U 2015., operativni prihod se povećao za 49%, a prihod od prodaje u inozemstvu za 69% u odnosu na 2006. godinu.

4.2.7. Broj poduzeća u korporaciji

Tablica broj 18 prikazuje broj poduzeća u korporaciji. Podaci su bili dostupni za 273 poduzeća. Od 273 izvoznika, njih 141 ima broj poduzeća u korporaciji u rasponu od 1 do 10. Može se zaklj

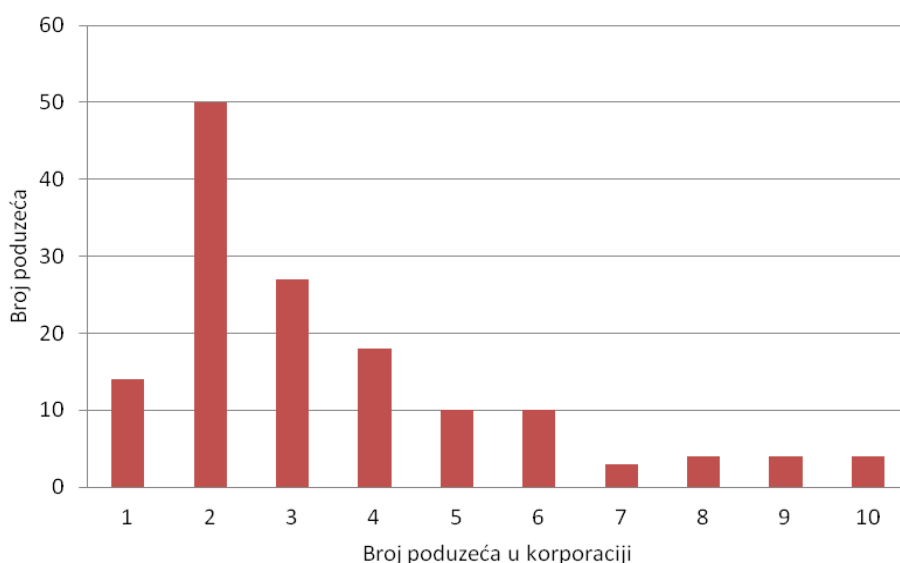
Tablica 13: Broj poduzeća u korporaciji

Broj poduzeća u korporaciji	Broj poduzeća
1 - 9	141
10 - 19	27
20 - 29	18
30 - 39	7
40 - 49	11
≥ 50	70
UKUPNO	274

Izvor: obrada autora

Zbog toga što se skoro polovina izvoznika nalazi u tom rasponu, na grafu broj 8 je taj raspon detaljnije prikazan. Unutar tog raspona, najviše poduzeća ima 2 poduzeća u korporaciji, njih čak 50.

Graf 10: 140 poduzeća koja imaju od 1-10 poduzeća u korporaciji

Izvor: obrada autora

Gledajući prosječan broj poduzeća u korporaciji po industriji, može se zaključiti da industrija „Profesionalne, znanstvene i tehničke aktivnosti“ ima u prosjeku najviše poduzeća u korporaciji, 463.

Tablica 14: Prosječan broj poduzeća u korporaciji po industriji

Industrija	Prosječan broj poduzeća u korporaciji (prosjek u promatranom vremenskom razdoblju)
Profesionalne, znanstvene i tehničke aktivnosti	463
Ostale uslužne aktivnosti	295,5
Informacije i telekomunikacije	172,57
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i zrakom	144,55
Veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	127,11
Prerađivačka industrija	88,89

Industrija	Prosječan broj poduzeća u korporaciji (prosjek u promatranom vremenskom razdoblju)
Transport i skladištenje	33,32
Rudarstvo i vađenje	28
Opskrba vodom i upravljanje otpadom	17,20
Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo	23,71
Administrativne usluge	15,66
Turizam	9,16
Građevina	1,67

Izvor: obrada autora

4.2.8. Postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu

U tablici broj 20 izračunat je postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu, tj. zarada prije kamata i poreza.

Tablica 15: Postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu

Industrija	Postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu
Informacija i telekomunikacija	11,83%
Ostale uslužne aktivnosti	11,09%
Prerađivačke industrije	7,67%
Opskrba vodom i upravljanje otpadom	7,55%
Turizam	7,53%
Veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	5,84%
Opskrbe električnom energijom, plinom, parom i zrakom	5,03%
Transport i skladištenje	3,99%
Poljoprivreda, šumarstvo ribarstvo	3,13%
Profesionalne, znanstvene i tehničke aktivnosti	2,27%
Administrativne usluge	1,69%
Građevina	0,91%
Rudarstvo i vađenje	-1,28%

Izvor: obrada autora

Najveći postotak ima IT industrija (11,16 %). IT industrija sastoji se od tri glavna segmenta: pružanja IT usluga, proizvodnje IT opreme i trgovine IT produktima. Udio IT uslužnih poduzeća u ukupnom prihodu dominira s više od 70%, trgovci IT opremom i komponentama sudjeluju s oko 26%, proizvodnja sudjeluje s manje od 3%. IT uslužno poduzeće s najvećim utjecajem na IT industriju u Hrvatskoj je Ericsson Nikola Tesla.

Jedina industrija koja se nalazi u minusu je rudarstvo i vađenje. To znači da je jedina industrija u hrvatskoj s negativnom zaradom prije kamata i poreza. Zaključak je da Hrvatska nije posebno bogata mineralnim sirovinama pa se ne može ubrojiti u "rudarske zemlje". Kako je eksploatacija mineralnih sirovina primarna djelatnost u gospodarstvu svake zemlje tako i u nas rudarstvo ipak ima veliku važnost.

4.2.9. Omjer prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda

Prilikom izračuna ovog pokazatelja, u odnos je stavljen prihod od prodaje u inozemstvu i operativni prihod za sva poduzeća pojedinačno iz navedenih industrija u promatranom razdoblju. Na kraju je za svaku industriju izračunat prosjek.

Tablica 16: Omjer prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda

Industrija	Omjer prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda
Turizam	72,19 %
Transport i skladištenje	66,56 %
Prerađivačka inustrija	66,07 %
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i zrakom	60,77 %
Administrativne usluge	57,98 %
Opskrba vodom i upravljanje otpadom	57,50 %
Profesionalne, znanstvene i tehničke aktivnosti	52,95 %
Veleprodaja i maloprodaja; popravak motornih vozila i motora	39,31 %
Poljoprivreda, šumarstvo ribarstvo	35,38 %
Rudarstvo i vađenje	35,22 %
Ostale uslužne aktivnosti	32,04 %
Informacije i telekomunikacije	27,91 %
Građevina	19,52 %

Izvor: obrada autora

Industrija s najvećim omjerom prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda iz inozemstva je turizam. U razini ove industrije je prosječno 72,19% prihoda iz inozemstva, što potkrepljuje činjenica da je Hrvatska izuzetno turistički orijentirana. Najmanji omjer ova dva prihoda ima građevina, industrija koja je većinom orijentirana na domaći sektor. Iako u IT industriji mali iznos prihoda dolazi iz inozemstva, Profesionalne znanstvene i tehničke aktivnosti podižu razinu izvoza visoke tehnologije i pokazuju da smo ipak konkurentni kada je u pitanju taj sektor.

4.3. Interpretacija rezultata i zaključak istraživanja

Sukladno teorijskom dijelu, napravljena je analiza 300 najvećih hrvatskih izvoznika. Zbog nedostatka podataka za pojedina poduzeća, analizira se sveukupno 285 poduzeća. Navedeno istraživanje, detaljno pokazuje u koju industriju ti izvoznici spadaju, njihovu lokaciju, ukupnu zaposlenost u 2015. godini, broj poduzeća u korporaciji, operativne prihode i prihode od prodaje u inozemstvu.

Ako se uzme u obzir vrsta djelatnosti u kojoj se izvoznici nalaze, na prvom mjestu je „Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima“ (32). Nakon trgovine na veliko dolaze „Proizvodnja proizvoda od metala“ (19), „Proizvodnja prehrambenih proizvoda“ te „Smještaj“. U promatranom razdoblju, industrije koje su imale najveći utjecaj na hrvatski izvoz su veleprodaja, prerađivačka industrija i turizam. Nakon strukture industrije, dolazi zaposlenost. U promatranj 2015. godini, „Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda“ zauzima daleko prvo mjesto po ukupnom broju zaposlenika (50559). Drugo mjesto u zapošljavanju zauzimaju „Trgovina na malo“ s ukupnim brojem zaposlenih u 2015. 14381. Odmah poslije nje, dolazi „Proizvodnja prehrambenih proizvoda“ s 13140 zaposlenika. Županija s najviše poduzeća izvoznika je Grad Zagreb. Grad Zagreb i okolica broje oko 130 izvoznika, što je oko 42% ukupnih analiziranih poduzeća. Zaključak je da je industrija u Hrvatskoj dosta centralizirana te se velika koncentracija tvrtki nalazi na području metropole. Sljedeći pokazatelji strukture izvoza su operativni prihod i prihod od prodaje u inozemstvu. Najveće operativne prihode i prihode od prodaje u inozemstvu u hrvatskom izvozu imaju prerađivačka industrija i trgovina. Baš zbog toga, analizirana su kretanja prihoda u ove dvije industrije. U prerađivačkoj industriji,

trend pada blagog pada i rasta se stalno ponavlja. Industrija je dva puta pogođena no isto tako se i oba puta oporavila i nastavila blago rasti. S druge strane, u trgovini, osi blagog pada nakon krize 2008., trend prihoda je u konstantnom rastu. U 2015., operativni prihod u trgovini se povećao za 49%, a prihod od prodaje u inozemstvu za 69% u odnosu na 2006. godinu.

Ova analiza je bitna da bi se uvidjelo koje su to vodeće industrije kada je u pitanju izvoz u Hrvatskoj. Istraživanje se temelji na analizi više čimbenika da bi se što detaljnije iznjeo zaključak. Nešto više o zaključku cijelog rada dolazi u sljedećem odlomku.

5. ZAKLJUČAK

Ovaj rad je isključivo orijentiran na izvoz kao oblik prodaje dobara i usluga na inozemnom tržištu koji spada u najvažnije odrednice gospodarstva. Kada je u pitanju dinamika i struktura globalnog izvoza u 2018. godini, može se sa sigurnošću reći da su Kina, SAD i Njemačka tri najveća igrača na međunarodnom tržištu. Njemačka, kao jedna od najvećih globalnih igrača, također je i najveći igrač među zemljama članicama Europske unije (EU). Njemačka je predvodnik u izvozu u granicama EU s udjelom od 22% u ukupnom izvozu Europske Unije, kao i u izvozu izvan granica EU gdje sudjeluje s 28% u ukupnog izvoza. Hrvatska se u gospodarskom smislu ubraja u skupinu malih zemalja, a kada je riječ o resursima tada ju svrstavamo u srednje bogate zemlje te u zadnjih 10 godina ostvaruje trend konstantnog rasta ukupnog izvoza. Pomoću podataka iz Amadeus baze napravljeno je istraživanje koje dovodi do zaključaka o strukturi hrvatskog izvoza u promatranom periodu od 2005. do 2015. Izvoznici su prvo razvrstani po djelatnostima i industrijama u koje spadaju, što dovodi do zaključka da su prerađivačka industrija, trgovina, transport i skladištenje i turizam industrije u koje spada najveći broj promatranih izvoznika. Analiza zaposlenosti u 2015. godini pokazuje da „Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda“ (prerađivačka industrija) zauzima prvo mjesto, a poduzeće najzaslužnije za to je Petrokemija. Danas je većina i kompleksnost Petrokemije nadmašila sposobnost Hrvatske države kao njezinog većinskog vlasnika da njome efikasno upravlja, ali je istovremeno prevelika i prevažna da bi propala. Među svim županijama najveći izvoz ostvaruje Grad Zagreb, što dovodi do zaključka da se velika koncentracija poduzeća nalazi na području metropole, te da bi Hrvatska trebala obratiti više pozornosti na decentralizaciju izvoza u druge krajeve zemlje. Druga najrazvijenija županija u promatranom razdoblju je Istarska županija. U promatranom razdoblju poduzeće Uljanik je bilo jako utjecajno brodogradilište koje je gradilo sve vrste brodova za kupce širom svijeta. Danas je u vlasništvu druge firme te nije ni blizu uspješan kao u našem promatranom razdoblju. Kada su u pitanju operativni prihodi i prihodi od prodaje u inozemstvu, više od 60% promatranih izvoznika spada u prerađivačku industriju, stoga ona ima i najveći utjecaj na prihode u ukupnom izvozu.

Popis literature

1. Grgić, M., Bilas, V. (2008), *Međunarodna ekonomija*, Zagreb: Lares plus.
2. Matić, B. (2016), *Međunarodno poslovanje: institucije, pravila, strategije*, Ekonomski Fakultet Zagreb.
3. Franc, S. (2017), *Izvoz, inozemna izravna ulaganja i ekonomski rast u Republici Hrvatskoj*, Ekonomski fakultet Zagreb.
4. Stojanov, D., Bezić, H., Galović, T. (2011), *Izvozna konkurentnost Primorsko - goranske županije*, Rijeka.
5. Babić, M., Babić, A. (2008), *Međunarodna ekonomija*, Zagreb: Sigma savjetovanje.
6. Lovrinčević, Ž. i Mikulić, D. (2000), *Rast, međunarodna trgovina i otvorenost gospodarstva*, Ekonomski pregled.
7. Andrijanić, I., (2001): *Vanjska trgovina kako poslovati s inozemstvom*, Zagreb: Mikrorad.
8. Bogdan Ž., Cota B., Rogić L. (2015), *Modeliranje funkcije robnog izvoza Republike Hrvatske u uvijetima recesije*, Ekonomski fakultet Zagreb.
9. Matić, B. (2016), *Međunarodno poslovanje*, Ekonomski fakultet Zagreb.
10. Kovačević, B., Sabolović, D. (2002.), *Stanje i razvojne tendencije vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske*, Ekonomija 2 (9).
11. A.Samuelson, P., D.Nordhaus, W., (2010), *Ekonomija*, Zagreb: Mate d.o.o.
12. Jošić, M. (2008), *Specijalistički poslijediplomski rad: Struktura vanjske trgovine i komparativne prednosti Republike Hrvatske*, Ekonomski fakultet Zagreb.
13. Reić, Z., Mihaljević -Kosor, M. ,Šimić, V. (2017), *Ekonomija*, Ekonomski fakultet Split.
14. Negishi, T., (2001): *Developments of International Trade Theory*, Advices in Japanese Business and Economics 2, Springer Japan.
15. Balassa, B. (1965), *Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage*, The Manchester School of Economic and Social Studies, Vol. 119.

16. Balassa, B. (1978), *Export and economic growth*, Journal of Development Economics, North-Holland Publishing Company, No. 5.
17. Ling-yee, L., Ogunmokun, G., O. (2001), *Effect of Export Financing Resources and Supply-Chain Skills on Export Competitive Advantages: Implications for Superior Export Performance*, Journal of World Business.
18. Statistički ljetopis (2018), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
19. Statistički ljetopis (2017), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2017/sljh2017.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
20. Statistički ljetopis (2016), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2016/sljh2016.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
21. Statistički ljetopis (2015), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
22. Statistički ljetopis (2014), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
23. Statistički ljetopis (2013), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2013/sljh2013.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
24. Statistički ljetopis (2012), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2012/sljh2012.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
25. Statistički ljetopis (2011), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2011/SLJH2011.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
26. Statistički ljetopis (2010), https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2010/SLJH2010.pdf, pristupljeno 25.04.2020.
27. O hrvatskom izvozu, <http://gd.mvep.hr/hr/o-hrvatskom-izvozu/>, pristupljeno 24.04.2020.
28. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 03.04.2020.

29. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Intra_EU-28_trade_in_goods,_2018.png, pristupljeno 03.04.2020.
30. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 03.04.2020.
31. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 09.04.2020.
32. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Mali_deficit_za_trgovinu_izvan_EU-a_2018._nakon_pet_godina_suficita, pristupljeno 09.04.2020.
33. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Intra_EU-28_trade_in_goods,_2018.png, pristupljeno 09.04.2020.
34. World Bank, <https://www.worldbank.org/en/about/leadership>, preuzeto 01.06.2020.
35. World Bank Data, <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>, pristupljeno 09.04.2020.
36. World Bank Data, https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/TradeFlow/Export/Partner/by-country/Product/50-63_TextCloth, pristupljeno 03.06.2020.
37. World Trade Organisation, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm, pristupljeno 01.06.2020.
38. International Monetary Fund, <https://www.imf.org/en/About>, preuzeto 01.06.2020.
39. Trade and globalisation, <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>, preuzeto 01.06.2020.
40. Maistra, <https://www.maistra.com/hr/o-nama>, pristupljeno 30.08.2020.

41. Valamar, <https://valamar-riviera.com/hr/o-nama/>, pristupljeno 30.08.2020.

Popis tablica

Tablica 1: RCA indeks Hrvatske za 2018. godinu.....	12
Tablica 2: Izvoz dobara i usluga za 10 najvećih globalnih izvoznika (u milijunima dolara)	16
Tablica 3: Postotna promjena izvoza za svaku godinu u odnosu na 5 godina prije	17
Tablica 4: Izvoz u Republike Hrvatske (u tis. kn)	23
Tablica 5: Struktura izvoza prema vrsti industrije u razdoblju od 2010.-2018.	24
Tablica 6: Broj izvoznih poduzeća u određenoj industriji	29
Tablica 7: Ukupan broj zaposlenih u 2015. godini	31
Tablica 8: Izvoznici po županijama	35
Tablica 9: Broj poduzeća po rasponu prihoda iz operativnog poslovanja	36
Tablica 10: Broj poduzeća iz pojedine industrije po rasponu operativnog prihoda	37
Tablica 11: Broj poduzeća po rasponu prihoda od prodaje u inozemstvu.....	38
Tablica 12: Broj poduzeća po rasponu prihoda od poslovanja u inozemstvu i po industrijama	38
Tablica 13: Broj poduzeća u korporaciji.....	41
Tablica 14: Prosječan broj poduzeća u korporaciji po industriji	42
Tablica 15: Postotak operativne dobiti u ukupnom prihodu.....	43
Tablica 16: Omjer prihoda od prodaje u inozemstvu i operativnog prihoda	44

Popis grafova

Graf 1: RCA indeks po robnim sektorima Hrvatske u 2018. godini	13
Graf 2: Najveći izvoznici u granicama EU-28 2018. godini	19
Graf 3: Najveći izvoznici izvan granica EU-28 u 2018. godini.....	20
Graf 4: Glavni trgovinski partneri za izvoz robe, EU-28 (2018).....	21
Graf 5: Ukupan izvoz Republike Hrvatske u razdoblju 2010. – 2018. godine (u tis. kn)	23
Graf 6: Kretanje proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda u razdoblju od 2010.- 2018. (u tis. kn).....	25
Graf 7: 10 djelatnosti sa najvećim brojem zaposlenih u 2015. godini.....	34
Graf 8: Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za prerađivačku industriju (u tis. €).....	40
Graf 10: Kretanje prosjeka operativnog prihoda i prihoda od prodaje u inozemstvu kroz promatrano razdoblje za trgovinu (u tis. €).....	40
Graf 11: 140 poduzeća koja imaju od 1-10 poduzeća u korporaciji.....	42

Životopis

Osobni podaci

Ime i Prezime: Ena Čok

E-mail: enacok996@gmail.com

Obrazovanje

2018.-2020. / Diplomski sveučilišni studij poslovne ekonomije / Ekonomski fakultet Zagreb

2014.-2018. / Preddiplomski sveučilišni studij poslovne ekonomije / Ekonomski fakultet Zagreb

Radno iskustvo

2020.-sada / Incide Code d.o.o. / Referent u nabavi i logistici

2016.-2019. / Alpha Smile d.o.o. / Asistent u prodaji i marketingu

2017.-2018. / Red Bull d.o.o. / Student brend manager

2015. / Maistra d.o.o. / Turistički animator

Jezici

Engleski- razina C1

Njemački- razina A2

Vještine

- Komunikacijske
- Organizacijske
- Društvene mreže
- Microsoft Office
- Vozačka dozvola B kategorije

Relevantni seminari

2015.- CEO konferencija, Zagreb.

2018.- NEM konferencija, Dubrovnik

2019.- Dani komunikacija, Rovinj